

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרוןות

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΓΕΡΑΦΑΤΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ 34ος • ΑΡ. ΦΥΛΑΚΟΥ 233 • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2011 • ΤΑΜΕΙΟΥΣ - ΕΛΟΥΣ 5771

Αντισημίτες και αντισιωνιστές

Του ΔΑΥΪΔ ΣΑΛΤΙΕΛ

ΟΙ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΕΣ υποδιαιρούνται σε δύο βασικές κατηγορίες: Σ' αυτούς που εκφράζουν ανοιχτά, επώνυμα τις αντιεβραϊκές απόψεις τους και σ' αυτούς που το πράττουν ανώνυμα, πλάγια, καλυμμένα.

ΟΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ αντισημίτες δημοσιεύουν άρθρα, μελετήματα, βιβλία που τα χαρακτηρίζουν ψευδοτίτλα ως «επιστημονικά» πονήματα. Σ' αυτά με ύφος βαρύγδουπο μεταφέρουν πληροφορίες και απόψεις άλλων αντισημιτών, τις οποίες αναμασούν δημιουργώντας έτσι ένα είδος βιβλιογραφίας. Παρουσιάζουν επίσης ακραίες μεμονωμένες θεωρήσεις Εβραίων συγγραφέων οι οποίες παρ' όλον ότι είναι προσωπικές, αποδίδονται ανενδοίαστα σαν... αρχές της Εβραϊκής Γραμματείας! Με την ίδια όμως τακτική πόσα πολλά θα μπορούσε να καταλογίσει κανείς σε γραφόμενα Πατέρων άλλων θρησκείων των οποίων όλες οι απόψεις δεν θεωρούνται φυσικά ως κοινές θρησκευτικές παραδοχές και αρχές.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΩΝ συγκροτείται από εκείνους που η λαϊκή σοφία αποκαλεί «ανθρώπους του σκότους». Αυτοί δεν έχουν το θάρρος να εκφράσουν φανερά τα όσα υποστηρίζουν. Προσπαθούν να ρίξουν το δηλητήριό τους χωρίς να φαίνονται. Λένε και δεν λένε αφού χρησιμοποιούν υπονοούμενα, δήθεν «πληροφορίες» που άκουσαν ή διάβασαν, δήθεν «στοιχεία που εκείνοι κατέχουν» κ.λπ.

Σ' ΑΥΤΟΥΣ τους θρασύδειλους πρέπει να προστεθούν και όσοι τις νύχτες –στο σκότος πάντα- εκδηλώνουν την κακία τους εναντίον ακινήτων (συναγωγών, μνημείων, οδών κ.ά). Τα ακίνητα δεν μπορούν να αντιδράσουν οπότε η μισαλλόδοξη νίκη των αναισχυντων είναι βεβαία: σπάνε, καίνε, καταστρέφουν, πάντα εκ του ασφαλούς με την κάλυψη του σκότους.

ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ των αντισημιτών χρησιμοποιούν κατά περιόδους πολυποικίλους μανδύες: άλλοτε είναι εθνικιστές του τύπου της χιτλερικής Άριας Φυλής, άλλοτε είναι «μαχητές» θρησκείων όπως οι Ισλαμιστές τρομοκράτες, άλλοτε μάχονται εναντίον της παγκόσμιας επικράτησης των Εβραίων στην οποία δήθεν αποβλέπουν οι σιωνιστές. (Παρότι με σαφήνεια έχει κατ' επανάληψη εξηγηθεί τι είναι ο Σιωνισμός αυτοί παραμένουν στο επίπεδο της ανωριμότητάς του «ου με πείσεις, καν με πείσεις»). Όλοι τους βέβαια αποφεύγουν να πουν το μίσος που αισθάνονται εναντίον συνανθρώπων τους που σε τίποτα δεν τους έχουν βλάψει.

ΕΡΜΑΙΑ ΣΥΝΘΗΜΑΤΩΝ αιώνων, ομαδικών παρακρούσεων, αναπόδειχτων παραδοχών, ακόμα και απάνθρωπων παραδόσεων οι αντισημίτες αποδεικνύουν το πόσο μπορεί να σκληρύνει η ψυχή του ανθρώπου όταν αυτός αφήνει να τον καθοδηγούν στα τυφλά άλλοι (άτομα, οργανώσεις, μυθεύματα κ.λπ.). Δυστυχώς...

[Ο κ. Δαυίδ Σαλιέλ είναι πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος].

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τα ζώα της Κιβωτού του Νώε: Πίνακας του 1570 του ζωγράφου Simon de Myle, που ζούσε στη σημερινή περιοχή της Ολλανδίας. Στην ιστορία της ζωγραφικής δεν αναφέρεται άλλος πίνακας του ίδιου καλλιτέχνη.

Τα Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών: μακράιωνη πορεία και ανεξίτηλα ίχνη¹

Της δικαστού HADASSA BEN ITTO

ΟΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ είναι ένοχες για το γεγονός ότι εδώ και χρόνια αγνοούν αυτό το φαινόμενο. Έχοντας υπηρετήσει ως δικαστής για πολλά χρόνια, αποσύρθηκα για να κάνω έρευνα σχετικά με τα *Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών*. Ύστερα από έξι χρόνια έρευνας, έγραψα ένα βιβλίο το οποίο σήμερα έχει μεταφραστεί και εκδοθεί σε δέκα γλώσσες, εκ των οποίων η πιο πρόσφατη ήταν στην αραβική.

ΣΕ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ που βρίσκονται στο βιβλίο μου, περιγράφεται ένας πρώην πράκτορας των γαλλικών μυστικών υπηρεσιών, ο Henri Rollin, ο οποίος έγραψε πλήθος βιβλίων σχετικά με την ευρωπαϊκή πολιτική στις δεκαετίες του 1920 και 1930. Ήταν βαθύς γνώστης της ρωσικής πολιτικής και, έχοντας υπηρετήσει ως μυστικός πράκτορας ο ίδιος, διέθετε πολλές πληροφορίες που δεν θα μπορούσαν να είναι γνωστές σε άλλους. Είχε συνειδητοποιήσει τη σπουδαιότητα των *Πρωτοκόλλων των Σοφών της Σιών* και υποστήριζε ότι όλα όσα είχαν λάβει χώρα στην Ευρώπη – και κυριότατα η εμφάνιση των Ναζί στην ευρωπαϊκή σκηνή – είχαν επηρεαστεί από τα *Πρωτόκολλα*. Έγραψε ένα βιβλίο 800 σελίδων με τίτλο *L'apocalypse de Notre Temps (Η αποκάλυψη της εποχής μας)*, στο οποίο περιγράφει πώς τα *Πρωτόκολλα* άφησαν ανεξίτηλα τα ίχνη τους στην ευρωπαϊκή πολιτική ιστορία.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΔΟΘΗΚΕ στη Γαλλία στις 3 Σεπτεμβρίου 1939 και φαντάζεται κανείς ότι σε μία τέτοια χρονική συγκυρία, όπως ήταν εκείνη των απαρχών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, θα πέρασε απαρατήρητο. Ωστόσο, το βιβλίο δεν διέφυγε της προσοχής των Ναζί. Όταν οι τελευταίοι κατέκτησαν τη Γαλλία, απαγόρευσαν την κυκλοφορία του και, έτσι, το βιβλίο του Rollin εξαφανίστηκε. Έπρε-

πε να περιμένει το έτος 1991 για να επανακυκλοφορήσει από έναν μικρό γαλλικό εκδοτικό οίκο. Ακολουθώντας τα βήματα του Rollin, εξετάζω την ιστορία των *Πρωτοκόλλων* κατά την τελευταία δεκαετία και τον 21^ο αιώνα καθώς και την επιρροή που άσκησε το έργο αυτό στην παγκόσμια πολιτική.

Γιατί ένα αποδεδειγμένο πλαστογράφημα εξακολουθεί να απασχολεί;

ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ ΤΗΣ ΣΙΩΝ – ένα αποδεδειγμένο ψέμα και ένα πλαστογράφημα – είναι σημαντικά σήμερα; Διότι εξακολουθούν να τυπώνονται ανά τον κόσμο, με νέες εκδόσεις σχεδόν κάθε χρόνο στα αραβικά, στα περσικά και στα τουρκικά. Αυτές οι εκδόσεις χρηματοδοτούνται από κυβερνητικούς προϋπολογισμούς και διανέμονται όχι μόνο σε αραβόφωνες χώρες αλλά και σε μουσουλμανικές ανά την υφήλιο μειονότητες.

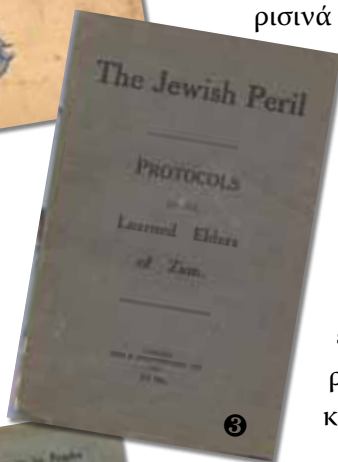
ΟΙ ΝΕΕΣ ΑΥΤΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ είναι απαραίτητες γιατί κάθε χρόνο προστίθενται νέες εισαγωγές. Σύμφωνα με αυτές τις εισαγωγές, εάν δεν πιστευτεί ότι οι Εβραίοι πράγματι σχεδιάζουν να κατακτήσουν τον κόσμο, πρέπει να παρατηρήσεις τι συμβαίνει στη χώρα ή στην περιοχή σου. Όλα όσα συμβαίνουν, έχουν τη ρίζα τους στα *Πρωτόκολλα*, στην εφαρμογή της «Εβραϊκής Συνωμοσίας». Είτε πρόκειται για οικονομική κρίση, είτε για επιδημία AIDS ή γρίπης, είτε για τρομοκρατική επίθεση, για εξέγερση ή καταστροφή, μπορεί κανείς πάντοτε να την αποδώσει σε ένα κεφάλαιο ή σε μία σελίδα των *Πρωτοκόλλων*. Είναι ένα τόσο παραπλανητικό κείμενο, που φαίνεται να εμπεριέχει τα πάντα. Μέσα εκεί υπάρχει ένα λεπτομερές πλάνο σχετικά με το πώς θα κατακτηθεί ο κόσμος.

1. Απόσπασμα από το άρθρο “The Jewish Conspiracy: A Strategic Weapon to demonize Jews and delegitimize Israel”, *Jerusalem Issue Brief*, Jerusalem Center for Public Affairs, Institute for Contemporary Affairs, 10 (38), April 2011.

Το ιστορικό της συγγραφής των «Πρωτοκόλλων»

ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟ ΕΝΑ ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΗΜΑ αλλά αποτελούν και προϊόν λογοκλοπής. Στην πραγματικότητα, τα *Πρωτόκολλα* γράφτηκαν στη Γαλλία κατά την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα. Κατά την προετοιμασία της Ρωσικής Επανάστασης, οι οργανωτικές ομάδες των Ρώσων Μπολσεβίκων δεν μπορούσαν να δρουν ελεύθερα στη Ρωσία, κι έτσι δραστηριοποιούνταν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων ήταν και η Γαλλία. Μία ειδική αποστολή της ρωσικής μυστικής αστυνομίας είχε σταλεί στη Γαλλία για να εντοπίσει τις ομάδες αυτές των Μπολσεβίκων. Η ρωσική μυστική αστυνομία και οι *Μαύροι*, ένα κίνημα Ρώσων υπερεθνικιστών των οποίων το σύνθημα ήταν «Χτυπήστε τους Εβραίους και σώστε τη Ρωσία», προσπαθούσαν να πείσουν τον Τσάρο ότι πίσω από την Επανάσταση των Μπολσεβίκων βρίσκονταν οι Εβραίοι. Ο Τσάρος ήταν ήδη πεπεισμένος αλλά χρειάζονταν αποδείξεις.

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΑΠΟ 100 ΧΡΟΝΙΑ, μία Γαλλίδα ονόματι Juliette Adam είχε ένα σαλόνι. Εκείνη την εποχή, οι γυναίκες δεν είχαν το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι, υπήρχαν όμως σημαντικές και μορφωμένες γυναίκες οι οποίες, θέλοντας να διαφοροποιηθούν από τις υπόλοιπες, ίδρυσαν σαλόνια. Η Adam ήταν μία πολύ μορφωμένη γυναίκα – ιστορικός, εκδότης εφημερίδας και συγγραφέας – και είχε ένα πολιτικό σαλόνι όπου συγκεντρώνονταν πολλοί αντισημίτες. Υπάρχουν, μάλιστα, αρκετά στοιχεία που πιστο-

1. Η πρώτη εκδοχή των «Πρωτοκόλλων» κυκλοφόρησε το 1905 στη Ρωσία με τον τίτλο «Ο ερχομός του Αντίχριστου και η Κυριαρχία του σατανά επί της Γης», έργο του Ρώσου ιερομοναχού Sergei Nilus.
2. «Τα Μυστικά των Σοφών της Σιών» εκδόθηκαν για πρώτη φορά εκτός Ρωσίας στη Γερμανία το 1920.
3. Η αγγλική έκδοση των «Πρωτοκόλλων», Λονδίνο 1920.
4. Η γαλλική έκδοση, Παρίσι 1920.

ποιούν ότι οι προετοιμασίες για τη δίκη του Ντρέυφους που έγιναν κατά την ίδια χρονική περίοδο (δίκη κατά την οποία ένας Γαλλοεβραίος αξιωματικός του στρατού καταδικάστηκε άδικα για προδοσία και αργότερα αθωώθηκε), έλαβαν χώρα στο σαλόνι της. Ο σύζυγος της Juliette Adam ήταν ο Αρχηγός της Αστυνομίας του Παρισιού και συνεργάστηκε με τον Ρώσο απεσταλμένο της μυστικής αστυνομίας, Ryoutr Rachkovsky, αφού στους Γάλλους δεν άρεσε που οι Μπολσεβίκοι τρομοκράτες κατασκεύαζαν βόμβες σε μικρά παρισινά ξενοδοχεία. Ο Rachkovsky, που αναζητούσε τρόπο να ενοχοποιήσει τους Εβραίους, προσκλήθηκε στο σαλόνι της Adam όπου κάποιος του μίλησε για ένα βιβλίο το οποίο είχε μεν απαγορευτεί στη Γαλλία αλλά ωστόσο υπήρχε σε εκείνο το σαλόνι και θα μπορούσε να μετατραπεί σε όπλο κατά των Εβραίων.

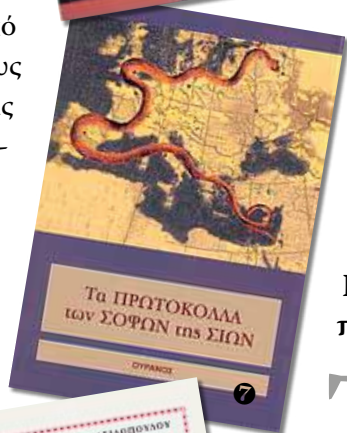
ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1860 ένας

Γάλλος δικηγόρος, ο Maurice Jolly, θέλησε να ξεσηκώσει τον γαλλικό λαό ενάντια στο τρομερό δικτατορικό καθεστώς του Ναπολέοντος του Γ'. Στη βιογραφία του περιγράφει πώς αποφάσισε να γράψει ένα βιβλίο για να διαφωτίσει τον γαλλικό λαό σχετικά με τον κίνδυνο που διέτρεχε. Αποφάσισε να γράψει μία αλληγορία-επρόκειτο για έναν φανταστικό διάλογο με-

ταξύ δύο προσωπικοτήτων, του Μακιαβέλι και του Μοντεσκιέ, που λάμβανε χώρα την εποχή μετά τον πόλεμο. Ο Μακιαβέλι θα αντιπροσώπευε τις ιδέες και τις πρακτικές του Ναπολέοντος του Γ' και του τρομερού καθεστώτος του, ενώ ο Μοντε-

σκιά θα αντιπροσώπευε τις φιλελεύθερες ιδέες του ίδιου του συγγραφέα. Το εξέδωσε στις Βρυξέλλες αφού κάτι τέτοιο θα ήταν αδύνατον να εκδοθεί στη Γαλλία, και στη συνέχεια συνελήφθη, δικάστηκε και πήγε στη φυλακή. Η κυκλοφορία του βιβλίου του απαγορεύτηκε. Το βιβλίο αυτό είναι ένα διαμάντι της λογοτεχνίας. Ο Μακιαβέλι εξηγεί στον Μοντεσκιέ γιατί οι άνθρωποι είναι ανόητοι και γιατί ένας δικτάτορας είναι απαραίτητος καθώς και τι είδους «εργαλεία» μπορεί να χρησιμοποιήσει για να καταλάβει την εξουσία και να εξουσιάζει τη χώρα και τον κόσμο. Στο βιβλίο αυτό υπάρχουν κεφάλαια αφιερωμένα σε κάθε ζήτημα: πώς να πάρεις με το μέρος σου τις αστυνομικές δυνάμεις, πώς να καταλύσεις το νομικό σύστημα, πώς να εξολοθρεύσεις όλους τους δικηγόρους, πώς να διασπάσεις την εργατική τάξη και πώς να τοποθετήσεις βόμβες σε στρατηγικά σημεία. Είναι ένα εγχειρίδιο για το πώς κατακτάται ο κόσμος. Η φωνή του Μοντεσκιέ γίνεται όλο και πιο αδύναμη ενώ η φωνή του Μακιαβέλι ολοένα και δυναμώνει. Στο τέλος, ο Μοντεσκιέ λέει: «Ω, Θεέ μου, τι επέτρεψες να συμβεί;». Με αυτά τα λόγια απευθυνόταν στον γαλλικό λαό και αναφερόταν στα όσα είχαν συμβεί στη Γαλλία.

ΠΕΡΙΠΟΥ ΤΟ 60 ΜΕ 65% ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΩΝ αποτελείται από κατά λέξη αποσπάσματα από αυτό το βιβλίο. Στο πρωτότυπο κείμενο προστέθηκαν κεφάλαια για να μετατρέψουν το βιβλίο αυτό στο εβραϊκό σχέδιο παγκόσμιας κυριαρχίας. Τα Πρωτόκολλα εκδόθηκαν για πρώτη φορά στη Ρωσία το 1905 από έναν φανατικό κα-

5. Με το έργο του «Τα "Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών" και η διεθνής εβραϊκή πολιτική» (1923), ο Alfred Rosenberg ενίσχυσε την αντιεβραϊκή ναζιστική ιδεολογία. Εδώ η τέταρτη έκδοση, Μόναχο 1933.
6. Τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70 ο βασιλιάς Φεϊζάλ της Σαουδικής Αραβίας προσέφερε αυτή την έκδοση των «Πρωτοκόλλων», με τον τίτλο «Η Εβραϊκή Συνωμοσία και ο Μουσουλμαντικός κόσμος» (Καράκι, Πακιστάν 1969), σε αξιωματούχους επισκέπτες ξένων χωρών.
- 7-8. Ελληνικές εκδόσεις των «Πρωτοκόλλων».

λόγερρο που ζούσε σε ένα μοναστήρι. Από εκεί ταξίδεψαν σε ολόκληρο τον κόσμο. Μετά από την Επανάσταση, αξιωματικοί του Λευκού Στρατού που διέφυγαν στη Ρωσία, μετέφεραν μαζί τους τα Πρωτόκολλα για να πείσουν τον κόσμο ότι ό,τι είχε συμβεί στη δυναστεία των Ρομανώφ στη Ρωσία, θα συνέβαινε και σε αυτούς. Το εβραϊκό σχέδιο προέβλεπε την ανατροπή όλων των μοναρχών και των κυβερνήσεων της Ευρώπης. Μεταξύ των ετών 1919 και 1921, τα Πρωτόκολλα εκδόθηκαν σε όλες τις γλώσσες του κόσμου. Στη Γερμανία κυκλοφόρησαν μέσα σε ένα έτος έξι εκδόσεις στις οποίες κατηγορούνταν οι Εβραίοι για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα Πρωτόκολλα δεν μεταφράστηκαν ποτέ στα εβραϊκά γιατί τα αγνοούσαμε, πιστεύοντας ότι επρόκειτο για ένα κακό αστείο.

Η Δίκη της Βέρνης του 1934 ξεσκεπάζει το «Μεγάλο Ψέμα»

ΤΟ 1934, ΕΛΑΒΕ ΧΩΡΑ ΣΤΗ ΒΕΡΝΗ ΤΗΣ ΕΛΒΕΤΙΑΣ μία μεγάλη δίκη. Της δίκης αυτής είχε προηγηθεί η δράση μίας νέας ναζιστικής οργάνωσης που είχε αρχίσει να χρησιμοποιεί τα Πρωτόκολλα και μοίραζε αντίγραφα τους σε λαϊκές συναθροίσεις. Οι ντόπιοι Εβραίοι που κατάλαβαν τι συνέβαινε πέρα από τα σύνορα, στη Γερμανία, αποφάσισαν να οδηγήσουν τους Ελβετούς Ναζί σε δίκη. Στην εισαγωγή της αγγλικής έκδοσης του βιβλίου μου, ο Λόρδος Αρχιδικαστής της Αγγλίας και της Ουαλίας Harry Wolfe, έγραψε ότι η δίκη της Βέρνης είναι μάλλον η πιο σημαντική δίκη όλων των ετών διότι σε αυτήν τη δίκη υπήρξαν ζωντανές μαρτυρίες σχετικά με τη γένεση των

Πρωτοκόλλων και τη χρήση τους. Στους μάρτυρες συγκαταλέγονταν ο ηγέτης της αντιπολίτευσης εναντίον του Τσάρου, ιστορικοί, πολιτικοί και πρώην πράκτορες που είχαν διαφύγει της Επανάστασης και θέλησαν να καταθέσουν σχετικά με αυτό το πλαστογράφημα.

ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΑΠΛΟ ΛΙΒΕΛΟΓΡΑΦΗΜΑ. Είναι ένα πολιτικό ντοκουμέντο που περιγράφει μία εβραϊκή εγκληματική συνωμοσία για την κατάκτηση του κόσμου, και ο πρώτος εκτός Ρωσίας ηγέτης που το χρησιμοποίησε ήταν ο Αδόλφος Χίτλερ. Οι Ναζί αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν τα *Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών* ως κεντρικό κομμάτι της ιδεολογίας τους για λόγους στρατηγικής, γεγονός που μας αποκάλυψε η σχετική αλληλογραφία μεταξύ των Χίτλερ και Γκέμπελς. Ένας Γερμανός ιστορικός περιγράφει στο βιβλίο του πώς χρησιμοποίησε ο Χίτλερ τα *Πρωτόκολλα* για τον σχεδιασμό της Τελικής Λύσης, γεγονός το οποίο αναφέρει άλλωστε και ο ίδιος ο Χίτλερ στο *Mein Kampf*. Οι Ναζί ήταν άριστοι γνώστες του «Μεγάλου Ψέματος» και τις πρακτικές τους έχει υιοθετήσει ο μουσουλμανικός κόσμος. Η θεωρία λέει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το ψέμα τόσο πιο πιθανό είναι να γίνει πιστευτό.

ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΑΝ ΤΟ ΕΠΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΟ WELTDIENST, ένα κέντρο που βρισκόταν στην πόλη Erfurt, από το οποίο διασπειρόταν η ναζιστική ιδεολογία και προπαγάνδα. Ο επικεφαλής του Weltdienst ήταν ο Ulrich Fleischhauer, ενώ ναζιστικά παρακλάδια ή άλλες οργανώσεις με διαφορετικά ονόματα άρχισαν να ξεπηδούν σε κάθε χώρα όπου κυριαρχούσαν οι ναζιστικές ιδέες και πρακτικές. Στη δίκη της Βέρνης του 1934, ο Ελβετός δικαστής διέταξε και τις δύο πλευρές να ορίσουν εμπειρογνώμονες. Οι Ελβετοί Ναζί εναγόμενοι δεν μπορούσαν να βρουν κάποιον εμπειρογνώμονα για να πιστοποιήσει ότι τα *Πρωτόκολλα* συνιστούσαν ένα αυθεντικό έγγραφο. Έτσι, ο Ulrich Fleischhauer, ο επικεφαλής της Weltdienst, πήγε στην Ελβετία για να καταθέσει ως εμπειρογνώμων. Όταν ρωτήθηκε από τον δικαστή εάν είναι ειδικός στο θέμα των *Πρωτοκόλλων*, εκείνος απάντησε πως δεν είναι ειδικός στο θέμα των *Πρωτοκόλλων* αλλά, όμως, είναι ειδικός στο θέμα των Εβραίων.

Τα «Πρωτόκολλα» στην Αμερική: «Η απάτη του αιώνα»

ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΕΚΔΟΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ. Εκεί ο μεγαλύτερος διαφημιστής τους ήταν ο μεγαλοβιομήχανος Henry Ford ο οποίος δημοσίευσε 97 αποσπάσματα του βιβλίου στην εφημερίδα του, *Deadborn Independent*. Αυτά τα τρομερά αντισημιτικά άρθρα συλλέχθηκαν. Ο Ford μνηύθηκε από Αμερικανούς Εβραίους και η δίκη συνεχιζόταν επί έξι συναπτά έτη (1921-1927). Τελικά, η δίκη κατέληξε σε διακανονισμό μεταξύ του Ford και της εβραϊκής κοινότητας. Παρεμπιπτόντως, αξίζει να αναφερθεί ότι όλες οι δίκες που είχαν προηγηθεί εκείνης της Βέρνης, είχαν καταλήξει σε διακανονισμό. Όταν όμως ήρθαν οι Ναζί στην εξουσία απαγόρευσαν οποιονδήποτε διακανονισμό σε δίκη που αφορούσε τα *Πρωτόκολλα*, αποφασίζοντας έτσι να χρησιμοποιήσουν τα δικαστήρια ως έναν ακόμα χώρο όπου θα διέσπειραν τη ναζιστική ιδεολογία. Το 1964, η Γερουσία των Ηνωμένων Πολιτειών διόρισε μία επιτροπή για να μελετήσει τα *Πρωτόκολλα*. Σε ομόφωνη έκθεσή τους, οι εννέα ανώτατοι Γερουσιαστές αποκάλεσαν τα *Πρωτόκολλα* «την απάτη του αιώνα» και τα χαρακτήρισαν ως ένα κείμενο που θέτει σε κίνδυνο την Αμερική.

ΑΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΟΥΜΕ ΝΑ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΟΥΜΕ ΤΑ ΙΧΝΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΩΝ, θα διαπιστώσουμε ότι τα *Πρωτόκολλα* χρησιμοποιήθηκαν αρχικά από τους Ρώσους Τσάρους, στη συνέχεια από τους κομμουνιστές, αργότερα αποτέλεσαν το κεντρικό μήνυμα της ναζιστικής προπαγάνδας, και, τέλος, πέρασαν στα χέρια του μουσουλμανικού κόσμου.

Τα «Πρωτόκολλα» στον μουσουλμανικό κόσμο

ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΚΑΤΕΧΟΥΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΑΒΙΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ακόμα και στις αποκαλούμενες μετριοπαθείς χώρες, συμπεριλαμβανομένων και των χωρών που έχουν συνάψει ειρήνη με το Ισραήλ. Τα *Πρωτόκολλα* βρίσκονται παντού, σε κάθε αραβική έκθεση βιβλίου, περισσότερο στην Αίγυπτο και λιγότερο στην Ιορδανία. Βρίσκονται στον δημόσιο λόγο, στις εφημερίδες, ακόμα και στα σήριαλ

της τηλεόρασης. Περιγράφουν την παγκόσμια ιστορία, από την αρχή μέχρι το τέλος, χαρακτηρίζοντας ακόμα και τη Γαλλική Επανάσταση ως μέρος του σχεδίου της εβραϊκής συνωμοσίας για την κυριαρχία του κόσμου. Μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το πρόβλημα ήταν οι Εβραίοι, και μετά την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, ο στόχος είναι πλέον το Ισραήλ. Τα *Πρωτόκολλα* συγκαταλέγονται στα ευπώλητα βιβλία σε όλες τις μουσουλμανικές χώρες, και είναι λογικό αφού αναπαράγονται συνεχώς από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ενώ αναφορές σε αυτά υπάρχουν ακόμα και στα σχολικά βιβλία. Όταν το βιβλίο μου μεταφράστηκε στα αραβικά, ο μεταφραστής και ο εκδότης, απόφοιτοι και οι δύο του Εβραϊκού Πανεπιστημίου, ο ένας εκ των οποίων είναι χριστιανός Άραβας και ο άλλος μουσουλμάνος Άραβας, δεν γνώριζαν ότι τα *Πρωτόκολλα* είναι ένα πλαστογράφημα.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΜΙΑ ΕΒΡΑΪΚΗ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. Υπάρχει, όμως, υπάρχει μία αντι-εβραϊκή συνωμοσία. Η χρήση του βιβλίου αυτού εδώ και 100 χρόνια αποτελεί μέρος αυτής της συνωμοσίας και όποιος το συμεριζεται είναι ένας συνωμότης εναντίον μας. Αρχίζει με τους Εβραίους αλλά δεν τελειώνει με τους Εβραίους. Το πρώτο αεροπλάνο στο οποίο έγινε αεροπειρατεία ήταν ισραηλινό και έκτοτε σχηματίζουμε ουρές σε κάθε αεροδρόμιο για ελέγχους ασφαλείας. Έτσι, λοιπόν, ο κόσμος θα έπρεπε να επαγρυπνεί. Ο κίνδυνος μόλυνσης του δημοσίου λόγου με ψεύδη συνιστά έναν κίνδυνο για ολόκληρη την ανθρωπότητα.

[Η δικαστής Hadassa Ben Itto, συγγραφέας του βιβλίου «The Lie that wouldn't Die, the Protocols of the Elders of Zion» (2005), υπηρέτησε επί 31 έτη ως δικαστής σε όλα τα επίπεδα των ισραηλινών δικαστηρίων, συμπεριλαμβανομένου και του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Έχει, επίσης, διατελέσει επίσημος εκπρόσωπος του Ισραήλ σε πλήθος διεθνών οργανισμών, όπως στην UNESCO και στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Σήμερα είναι επίτιμη πρόεδρος της Διεθνούς Ένωσης Εβραίων δικηγόρων και Νομικών επιστημόνων.

Η μετάφραση από τα αγγλικά έγινε από την κα Γαρυφαλλιά Μίχα].

Πάθη μιας συναγωγής

Μνήμη Ισραηλιτικής Κοινότητας Κέρκυρας

Του ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ Χ. ΜΑΤΙΑΤΟΥ

Πρόσφατα, παραβιάστηκε η Εβραϊκή Συναγωγή στην Κέρκυρα και μέσα σ' αυτήν παραδόθηκαν στη φωτιά θρησκευτικά βιβλία και σύμβολα, θέτοντας σε κίνδυνο ολόκληρο το κτήριο. Η συναγωγή αυτή, σημαντικό ιστορικά και αισθητικά μνημείο, είναι η τελευταία που άφησε ο χρόνος και οι άνθρωποι στο νησί του Ιονίου. Είναι μάλιστα γνωστή ως η Ελληνική Συναγωγή (η «Γκρέκα»), επισημαίνοντας έτσι τον δεσμό της με τους Ρωμανιώτες Εβραίους του ελληνικού χώρου, συστατικό στοιχείο της Κοινότητας στην Κέρκυρα. Η πρόκληση από την εγκληματική αυτή ενέργεια είναι μεγαλύτερη, η προσβολή γίνεται πιο βαθιά και η πληγή καθίσταται οδυνηρότερη αν σημειωθεί το γεγονός ότι επιχειρήθηκε κατά το Πάσχα των Εβραίων και την Μεγάλη Εβδομάδα των Χριστιανών. Διερωτάται κανείς αν αυτοί που επιχειρήσαν την βεβήλωση, γνώριζαν ή ήθελαν να αγνοούν την μακραίωνη παρουσία των Εβραίων στο νησί, στην ιστορία του οποίου συμμετείχαν και συνέβαλαν.

Στα 1386, όταν μπροστά στον τουρκικό κίνδυνο οι Κερκυραίοι ζήτησαν την προστασία της Ενετικής Δημοκρατίας, ανέθεσαν τις σχετικές διαπραγματεύσεις σε μια εξαμελή πρεσβεία συμπολιτών τους, εμπιστευόμενοι «...εις την πίστιν, φρόνησιν, αγχίνουαν και νομιμότητα...» των ανθρώπων αυτών. Ένας απ' αυτούς ήταν Εβραίος, ο **Δαυίδ Σέμος**.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, όταν ήταν ειρηνικά, ο κερκυραίος ιστορικός **Ιωάννης Ρωμανός** σημειώνει ότι τους καρπούς της δραστηριότητας και φιλοπονίας τους, οι Εβραίοι «... μετεχειρίζοντο επ'ωφελεία και αγαθώ της πόλεως». Σε δύσκολους καιρούς, εξαιρείται επίσης η συμπερι-

φορά τους. Ο ίδιος ιστορικός γράφει ότι «*Επί του μακρού και δια τους χριστιανούς ολέθριου πολέμου της Κρήτης [Σημ: 1645 -1669. Οι Τούρκοι εκδιώκουν από εκεί τους Ενετούς] οι Εβραίοι ελευθερίως εχορήγουν πάντα τα επιτήδεια προς χρήσιν και ανακούφισιν των εις Κέρκυραν μετακομιζομένων τραυματιών...».*

Στην κρίσιμη για την Κέρκυρα αλλά και για όλη την Ευρώπη πολιορκία του 1716, οι ιστορικοί Ρωμανός και Χιώτης εξυμούν τη διαγωγή της Εβραϊκής Κοινότητας του νησιού και παραθέτουν σχετικές μαρτυρίες. Ο πρώτος συμπεραίνει ότι «*... τοσούτον ανδρείως και ευτόλμως ηγωνίσθησαν προς τους κοινούς πολεμίους, εις τοσούτους κινδύνους εξετέθησαν προς κοινήν υπεράσπισιν, μη φειδόμενοι της ζωής, της περιουσίας και των τέκνων...».* Ο δεύτερος επικαλείται την ανδραγαθία Εβραίου «*... ο οποίος περικυκλωθείς υπό 8 Τούρκων, ένα μεν εφόνευσε τουφεκοβολών, άλλου δε απέκοψε την κεφαλήν και άλλους επλήγωσε»* καθώς και το ότι κατά την αποφασιστική για την έκβαση της πολιορκίας ημέρα, οι Εβραίοι βρέθηκαν στις επάλξεις και «*... έρριπτον ζέλον έλαιον επί των εφορμώντων».*

Δύο αιώνες αργότερα, η Κέρκυρα γνώρισε μια άλλη δοκιμασία. Το νησί βομβαρδίστηκε και καταλήφθηκε προσωρινά από τη φασιστική Ιταλία (Αύγουστος-Σεπτέμβριος του 1923). Οι Κερκυραίοι, εκπροσωπούμενοι από τα σωματεία τους, απηύθυναν τότε μια έντονα πατριωτική διαμαρτυρία στην Κοινωνία των Εθνών. Ανάμεσα στα σωματεία αυτά ήταν και οι Ισραηλιτικοί Σύλλογοι «Αφίξις φωτός» και «Ομόνοια». Για τον πρώτο υπέγραψε το κείμενο ο **Β. Όσμος** και για τον δεύτερο ο **Ιακώβ Μπαλέστρας**.

Πέρα όμως από τη συλλογική παρουσία και προσφορά των Εβραίων της Κέρκυρας δεν είναι περιττό να γίνει μνεία ενός γεγονότος καθώς και αναφορά σε δύο πρόσωπα.

Λέγεται πως ένα από τα πρώτα κείμενα στη νεοελληνική γλώσσα, στη δημοτική, είναι μια μετάφραση στα ελληνικά του βιβλίου του Ιωνά, γραμμένη με εβραϊκά γράμματα, που έγινε για τους Εβραίους της Κέρκυρας και της Κρήτης.

Ανάμεσα στις μορφές και προσωπικότητες που ανέδειξε η Εβραϊκή Κοινότητα του νησιού του Ιονί-

ου, θα μπορούσε να ξεχωρίσει κανείς τον **Λάζαρο Βελέλη** (1859-1940) και τον **Μωϋση Χαϊμη** (1864-1929). Ο πρώτος, λόγιος με σημαντικό επιστημονικό έργο και σταδιοδρομία μέσα και έξω από την Ελλάδα. Αν και το κύριο ενδιαφέρον του ήταν η Εβραϊολογία, συνέγραψε μια μελέτη με τίτλο «*Ο Καποδίστριας ως θεμελιωτής της δημοτικής εκπαίδευσεως εν Ελλάδι»*, που βραβεύθηκε. Ο Χαϊμης υπήρξε μια πολύπλευρη προσωπικότητα: λόγιος και διακεκριμένος δημοσιογράφος αλλά και εκλεκτός εκπαιδευτικός, μα ακόμα και επίσημος μεταφραστής του Υπουργείου των Εξωτερικών, με παράλληλα σημαντική κοινωνική δράση. Γράφτηκε γι' αυτόν ότι εργάστηκε «*... υποστηρίζας και υπερασπίσας τα δίκαια και τας πολιτικές απόψεις της Ελλάδος κατά τας δύσκολους στιγμάς των πολέμων, με το καθαρόν και ειλικρινές πνεύμα του ιδεολόγου και φιλελευθέρου της προπολεμικής περιόδου...».*

Φαίνεται, επίσης, πώς αυτοί που στράφηκαν κατά της Συναγωγής της Κέρκυρας, όχι μόνο θέλησαν να αγνοήσουν τα όσα η Εβραϊκή Κοινότητα προσέφερε, αλλά και τα όσα υπέφερε. Και υπέφερε πολλά και υπέφερε πολύ. Όχι δε πάντοτε μόνο από ενέργειες των ξένων κυριάρχων του νησιού. Ο Ρωμανός έγραψε σχετικά, με λύπη, διερωτώμενος «*... εάν αρμόζει μάλλον να θρηνώμεν την πονηρίαν των χρόνων εκείνων ή να αισχνώμεθα διά τας παρεκτροπάς των πατέρων ημών».* Και αυτά τα έγραφε πριν συμβούν οι μεγάλες αντισημιτικές ταραχές του 1891, που είχαν ως αποτέλεσμα σημαντικός αριθμός Εβραίων της Κέρκυρας να εγκαταλείψει τον τόπο του. Ό,τι έμεινε από την Κοινότητα, επρόκειτο να υποστεί λίγες δεκαετίες αργότερα το Ολοκαύτωμα. Από τα 2.000 μέλη της απέμειναν μεταπολεμικά 187. Για τα άλλα, το Άουσβιτς υπήρξε ο Γολγοθάς τους.

Η Κοινωνία μας οφείλει να στιγματίζει τις αντισημιτικές εκδηλώσεις, το δε Κράτος μας να τις αποτρέπει και να τις καταστέλλει. Το αντίθετο θα αποτελούσε ηθική χρεωκοπία για τον τόπο μας.

[Ο κ. Χρ. Χ. Ματιάτος είναι επίτιμος δικηγόρος. Το άρθρο του δημοσιεύτηκε στην «Εστία», 19.5.2011].

Αρχή, ακμή και ανάπτυξεις της ποιήσεως στους Εβραίους

Του ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΜΜ. ΣΑΓΚΡΙΩΤΟΥ

Η ποιήσις εις πάντας τους λαούς της αρχαιότητας, ως τούτο, επίσης, συμβαίνει, και εις τους Εβραίους και λοιπούς Σημιτικούς λαούς, είναι πολύ αρχαιότερα του πεζού λόγου, και συνεπώς, προηγείται αυτού. Τούτο συνέβη και συμβαίνει, διότι εις τον άνθρωπον προηγούνται τα αισθήματα και επακολουθούσι, μετά ταύτα, αι ιδέαι. Φυσικώς επομένως, ο άνθρωπος, πριν ημάθη να γράφη και να αναγνώσκη, εγνώριζεν ήδη να ψάλλη και να απαγγέλλη διάφορα είδη ποιημάτων.

Ποίσις κατά την εποχή προ του Μωϋσέως

Η ποιήσις, όθεν, η Εβραϊκή είναι αρχαιοτάτη. Εποχή, καθ' εαυτό, ταύτης, θεωρείται η *Προμωσαϊκή εποχή*. Τούτο, κάλλιστα, παρατηρούμεν, ρίπτοντες βλέμμα, εις τα διάφορα βιβλία της Π. Δ. και μάλιστα της Πεντατεύχου, του Θεόπτου Μωϋσέως, ένθα βλέπομεν, τήδε κακέισε, διεσπαρμένα, έργα ποιητικά, εις τα διάφορα χωρίων πέντε τούτων βιβλίων του Μωϋσέως.

Την Εβραϊκήν ποιήσιν επιπροσθέτως, δυνάμεθα να την εύρωμεν παρά τοις Εβραίοις, από της εποχής, μάλιστα, κατά την οποίαν, το Εβραϊκόν έθνος, από της μετοικεσίας αυτού, εις Χαναάν, αφ' ής δηλονότι, εποχής θεωρείται τούτο ως έθνος, και προχωρεί μέχρι της καταπτώσεως και εξαφανίσεως της πολιτείας τούτου, ή και ολίγον προ της εποχής εκείνης.

Ούτως, επί παραδείγματι, εις την *Γένεσιν*, διηγείται εν ποιητική όντως εξάρσει ο Θεόπτης Μωϋσής, την Δημιουργίαν των όντων.

Ευθύς, εκ των πρώτων στίχων του Πρώτου Κεφαλαίου της Γένεσεως, δυνάμεθα να αντιληφθώμεν και την αρχήν της ποιήσεως παρ' Εβραίοις, και μάλιστα 1) την χαροποιάν εκείνην εκφώνησιν του Αδάμ, μετά την εκ του ύπνου εγρήγορσιν αυτού, ιδόντος παρ' αυτώ την γυναίκαν και σύντροφον του βίου αυτού, και ειπόντος: «*τούτο νυν οστούν εκ των οστέων μου και σάρξ εκ της σαρκός μου· αύτη κληθήσεται ανδρίς, ότι εκ του ανδρός αυτής ελήφθη κ.λπ.*» ως επίσης, και όσα, κατόπιν προσέθηκεν ούτος, εν

πνεύματι ποιητικώ, άμα, και προφητικώ, περί της Ιερότητος και θείας Συστάσεως του Μυστηρίου του Γάμου, άτινα, ως γνωστά, παραλείπω.

2) *Ποίησιν* επίσης και *μουσικήν* απαντώμεν εις τον οίκον του *Λάμεχ* (πρβλ, Γεν. Δ, 23, 24) λέγοντος: «*ακούσατέ μου της φωνής γυναίκες Λάμεχ, ενωτίσασθέ μου τοις λόγοις· ότι άνδρα απέκτεινα εις τραύμα εμοί και νεανίσκον, εις μώλωπα εμοί, ότι επτάκις εκδικήσε αι εκ Κάϊν, εκ δε Λάμεχ, εβδομηκοντάκις επτά.*».

3) Η ευλογία επίσης του Νώε (Γενεσ. Θ, 25, 25). «*Επικατάρατος Χαναάν παίς, οικέτης έσται τοις αδελφοίς αυτού, Ευλογητός Κύριος ο Θεός του Σημ και έσται Χαναάν παίς οικέτης αυτού. Πλατύναι ο Θεός τω Ιάφεθ, και κατοικησάτω εν τοις οίκοις του Σημ και γεννηθήτω Χαναάν, παίς αυτού.*».

Επί τούτοις, επίσης, και αι εκλογαί του Μελχισεδέκ προς Αβραάμ, (Γενεσ. ΙΔ, 19), της Ρεβέκκας αποστελλομένης προς τον Ισαάκ, εκ του οίκου Βαθουήλ, (πρβλ. Γενεσ. ΚΔ, 60) ένθα τα εξής: «*...αδελφή ημών εί, γίνου εις χιλιάδας, μυριάδων και κληρονομησάτω το σπέρμα σου, τας πόλεις των υπεναντίων.*».

Πάντα ταύτα τα χωρία, κατέχουσι την τάξιν, της δια της θείας χάριτος, κεχαρισμένης ποιήσεως εν αντιθέσει προς την του εθνικού κόσμου τοιαύτην.

Η ευλογία, κατόπιν, του Ισαάκ προς τον Ιακώβ (Γεν. ΚΕ, 27) έχουσα ώδε: «*Και εγγίσας εφίλησεν αυτόν και ωσφράνθη την οσμήν των ιματίων αυτού και ευλόγησεν αυτόν και είπεν· ιδού οσμή του υιού μου, ως οσμή αγρού πλήρους, ον ευλόγησε Κύριος· και δώη Σοι ο Θεός από της δρόσου τ' ουρανού*

και από της ποιότητος της γης και πλήθος σίτου και οίνου· και δουλευσάτωσάν σοι τα έθνη και προσκυνήσουσί σοι, οι υιοί του Πατρός σου· ο καταρώμενός σε, επικατάρατος ο δε ευλογών σε, ευλογημένος».

Επίσης και η τελευταία ομιλία του Ιακώβ είναι θαυμασιώτατον ποίημα της αρχαίας Εβραϊκής εποχής.

Η ποίησις, εις τα προαναφερθέντα χωρία, εκφωνεί λόγους πίστεως, προφητικού πνεύματος, από τους οποίους, ου μόνον η κατόπιν ποιήσις των Ισραηλιτών, αλλά, και το μέλλον της φυλής ταύτης εξεπήγασεν. Και το μέν πνεύμα του κόσμου, παρήγαγε την ποιήσιν το δε πνεύμα της πίστεως και της προφητείας, ηγήασε ταύτην.

Ποιήσις της εποχής του Μωϋσέως

Η εποχή, κυρίως, του Μωϋσέως, είναι ο χρόνος της γεννήσεως και αναπτύξεως του Ισραηλιτικού λαού, ως και ο χρόνος της ενάρξεως της λυρικής ποιήσεως του λαού τούτου, ης τίνος, η ακμή και ο κολωφών της δόξης, αναφαίνεται επί του βασιλέως, προφήτου και ποιητού Δαβίδ, όστις και **ποιητάναξ** ονομάζεται.

Θαυμασιώτατον, όντος, ποίημα του Θεόπτου Μωϋσέως είναι και η εν (Εξοδ. ΙΕ) περιεχόμενη ωδή του Μωϋσέως έχουσα ώδε: «*Άσωμεν τω Κυρίω· ενδόξως γαρ δεδόξασται. Ίππον και αναβάτην έρριψεν εις θάλασσαν. Βοηθός και σκεπαστής εγένετό μοι εις σωτηριάν· ούτος μου Θεός και δοξάσω Αυτόν. Θεός του πατρός μου και υψώσω Αυτόν. Κύριος συντρίβων πολέμους. Κύριος όνομα Αυτό. Άρματα Φαραώ και την δύναμιν αυτού έρριψεν εις θάλασσαν. Επιλέκτους αναβάτας, τριστάτας. Κατεπόθησαν εν Ερυθρά θαλάσση. Πόντω εκάλυψεν αυτούς. Κατέδυσαν εις βυθόν, ωσει λίθος. Η δεξιά Σου δεδόξασται εν ισχύι. Η δεξιά Σου χειρ, έθραυσεν εχθρούς και τω πλείθει της δόξης Σου, συνέτριψας τους υπε-*

Ο Δαυίδ με την άρπα του σε εικονογράφηση του βιβλίου του Εκκλησιαστή, Γερμανία το 1300.

ναντίους. Απέστειλας την οργήν Σου· κατέφαγεν αυτούς, ως καλάμην και δια πνεύματος του θυμού Σου, διέστη το ύδωρ. Επάγη ωσει τείχος τα ύδατα, επάγη τα κύματα εν μέσω της θαλάσσης» (Εξοδ. ΙΕ, 1-19).

Ποίημα, επίσης, παλαιότατης εποχής, είναι και το εν (Δευτερον. ΛΒ) περιλαμβανόμενον, ως ωδή του Μωϋσέως, και έχουσα ούτω: «*Πρόσεχε ουρανέ και λαλήσω και ακουέτω η γη ρήματα εκ στόματός μου. Προσδοκάσθω, ως υετός το απόφθεγμά μου, και καταβήτω, ως δρόσος, τα ρήματά μου· ωσει όμβρος επ' άγρωστιν και ωσει*

νιφετός, επί χόρτον ότι το όνομα Κυρίου εκάλεσα. Δότε μεγαλωσύνην τω Θεώ ημών κ.λπ.». Τελευταία δ' ως έξης: «*Ευφράνθητε ουρανοί, άμα, αυτώ, και προσκυνησάτωσαν Αυτό πάντες άγγελοι Θεού, Ευφράνθητε έθνη μετά του λαού αυτού και ενισχυσάτωσαν αυτώ πάντες υιοί Θεού, ότι το αίμα των υιών Αυτού εκδικείται και εκδικήσει και ανταποδώσει δίκην τοις εχθροίς και τοις μισούσιν*».

Ομοίως θαυμασιώτατος είναι και ο νικητήριος ύμνος της Δεβώρας (Κριτ. Ε, 1κ.έ.) έχων ούτω: «*Απεκαλύφθη αποκάλυμμα εν Ισραήλ· εν τω εκουσιασθήναι λαόν· ευλογείτε Κύριον. Ακούσατε βασιλείς και ενωτίσασθε σατράπαι γης, Άσομαι τω Κυρίω, εγώ ειμί. Ψαλώ τω Κυρίω τω Θεώ του Ισραήλ. Κύριε, εν τη Εξόδω Σου εν Σηείρ, γη εσεισθη και ουρανός έσταξε δρόσους και αι νεφέλαι έσταξαν ύδωρ, όρη εσαλεύθησαν από προσώπου Κυρίου Ελωϊ... Διηγείσθε από φωνής ανακρουομένων εν μέσω υδρευομένων· εκεί δώσουσι δικαιοσύνας. Κύριε δικαιοσύνας αύξησον εν Ισραήλ κ.λπ.*». (Κριτ. ΛΕ 1 - τέλους πρβλ. και αριθμ. ΚΑ κεφάλαιον).

Τα εις τα διάφορα βιβλία του κειμένου των Ο' και του εβραϊκού, εγκατεσπαρμένα ποιήματα, υποδεικνύουσιν ημίν, ότι υπήρχον και εις προγενεστέραν εποχή και άλλα ποιήματα, τα οποία, δυστυχώς, δεν διεσώθησαν, μέχρις ημών, αλλά τελείως εχάθη-

σαν. Τα ποιήματα ταύτα, απετέλεσαν αργότερον, αυτοτελείς συλλογές, ως τούτο δυνάμεθα να αρυσθώμεν εκ διαφόρων χωρίων της Π.Δ. και δη εκ του (Β΄ Βασιλ. Α, 18), σχετικώς με τον θρήνον του Βασιλέως Δαβίδ, με τον θάνατον του Ιωνάθαν, ένθα, μεταξύ των άλλων, λέγονται και τα εξής: «*Ιδού γέγραπται επί του βιβλίου του Ευθούς· εις το βιβλίον δε τούτο· εξυμνούντο οι δίκαιοι, και οι ήρωες του Εβραϊκού Έθνους*».

Εις την ποίησιν, λοιπόν, ησχολούντο απ' αρχαιοτάτης εποχής, οι Εβραίοι, και μάλιστα, οι Νέοι και οι Νεάνιδες. Συνηγωνίζοντο δε και ημιλλώντο, ούτοι, μεταξύ των, ως προς την σύνθεσιν ωραίων ορχηστικών ασμάτων, με τα οποία ηυχαρίστουν τους εορτάζοντας: (πρβλ. Κριτ. ΚΑ, 22) ένθα τάδε: «*Και όψεσθε και ιδού, εάν εξέλθωσιν αι θυγατέρες των οικούντων Σηλώ, χορεύειν εν τοις χοροίς, και εξελεύσεσθε εκ των αμπελώνων και αρπάσατε εαυτοίς ανήρ γυναικά, από των θυγατέρων Σηλώμ και πορεύεσθε εις γην Βενιαμίν*».

Επίσης και εις (Κριτών ΙΑ, 40) λέγονται: «*Και αι θυγατέρες Ισραήλ επορεύοντο από ημερών εις ημέρας θρηνείν την θυγατέρα Ιεφθάε του Γαλααδίτου, επί τέσσαρας ημέρας εν τω ενιαυτώ*».

Οι θρήνοι, ούτοι, φυσικώ τω λόγω, συνωδεύοντο και από αναλόγων ποιημάτων. Κυνηγοί, επίσης, και ποιμένες, έψαλλον, διάφορα άσματα, μετά της σχετικής ανακρούσεως και των εγχόρδων οργάνων αυτών, όταν καθ' εκάστην εσπέραν, μετέβαινον εις τας πηγάς της ερήμου, δια να υδρεύσωσιν (πρβλ. Κριτ. Ε, 11).

Πένθιμα άσματα

Εν (Β΄ Παραλ. ΛΕ, 25), δυνάμεθα να διαπιστώσωμεν, ότι υπήρχεν και ειδική Συλλογή, πενθίμων ασμάτων, τα οποία συνετίθεντο επί τη απωλεία και τω θανάτω διασήμων ανδρών, ως εν (Γ΄ Βασιλ. ΙΓ, 20) γράφονται «*ο προφήτης έλαβε το σώμα αυτού και επέθηκεν αυτό επί του όνου και επέστρεψεν εις την πόλιν, του θάψαι αυτόν εν τω τάφω εαυτού και εκόψαντο αυτόν· «ουαί αδελφέ» και εγένετο μετά το κόψασθαι αυτόν κ.λπ.*».

Εις το (Β΄ Παραλ. ΛΕ, 25), γράφονται: «*Και εθρή-*

Εικονογραφημένη αρχική σελίδα του Ασματος Ασμάτων. Ιταλία 15ος αι.

νησεν Ιερεμίας επί τον Ιωσίαν, και είπαν πάντες οι άρχοντες και αι άρχουσαι, θρήνον επί τον Ιωσίαν, έως της σήμεραν».

Επίσης εις (Σοφίαν Σιράχ ΛΗ 16), γράφονται: «*Τέκνον, επί νεκρώ, κατάγαγε δάκρυα και ως δεινά πάσχων, έναρξον θρήνου... Πίκρανον κλαυθμόν, και θέρμανον κοπετόν, και ποιήσον το πένθος, κατά την αξίαν αυτού, ημέραν μία πλήρη*».

Πλήρη θρηνώδη εν τη Π.Δ.

ποιήματα διεσώθησαν:

1) Το εν (Β΄ Βασιλ. Γ 33, 34) υπό του Δαβίδ συντεθέν επί τω θανάτω του Αβεννήρ, υπό τύπον θρήνου «*Και εθρήνησεν ο βασιλεύς επί Αβεννήρ και είπεν· ει κατά τον θάνατον Ναβάλ αποθανείται Αβεννήρ; αι χείρες σου, ουκ εδέθησαν, και οι πόδες σου ουκ εν πέδαις, ου προσήγαγεν ως Ναβάλ, ενώπιον υιών αδικίας έπεσας; και συνήχθη πας ο λαός του κλαύσαι αυτόν*».

2) Το θρηνώδες άσμα του Δαβίδ επί τω θανάτω του βασιλέως Σαούλ (πρβλ. Β΄ Βασιλ. Α, 19) έχον ώδε: «*Και εθρήνησε Δαβίδ, τον θρήνον τούτον επί Σαούλ και Ιωνάθαν τον υιόν αυτού· στήλωσον Ισραήλ υπέρ των τεθνηκότων επί τα ύψη σου τραυματιών πως έπεσαν δυνατοί... όρη τα εν Γελβουέ μη καταβάτω δρόσος και μη νετός εφ' υμάς και αγροί απαρχών, ότι εκεί προσωχθίσθη θυρεός δυνατών· θυρεός Σαούλ ουκ εχρίσθη εν ελαιώ... από στόματος δυνατών ουκ επεστράφη κενόν, τόξον Ιωνάθαν εις τα οπίσω και ρομφαία Σαούλ ουκ ανέκαμψε κενή. Σαούλ και Ιωνάθαν, οι ηγαπημένοι και ωραίοι, ου διακεχωρισμένοι, εν τη ζωή αυτών ευπρεπείς και εν τω θανάτω αυτών, ου διεχωρίσθησαν· υπερ αυτοίς κούφοι, και υπέρ λέοντας εκραταιώθησαν. Θυγατέρες Ισραήλ επί Σαούλ κλαύσατε, τον ενδιδύσκοντα υμάς κόκκινα, μετά κόσμου υμών, τον αναφέροντα κόσμον χρυσούν επί τα ενδύματα υμών. Πώς έπεσαν δυνατοί εν μέσω του πολέμου, Ιωνάθαν επί τα ύψη σου τραυματίαι; Αλγώ επί σοι, αδελφέ μου Ιωνάθαν ωραιώθης μοι, σφόδρα εθαυμαστώθη η αγάπησίς σου, εμοί, υπέρ αγάπησιν γυναικών. Πώς έπεσον δυνατοί απώλοντο σκευή πολεμικά;» (Β΄ Βασιλ. Α, 17, 27).*

Ο Ιώσηπος εις την Αρχαιολογίαν αυτού Βιβλ. Ι κεφ. Α΄ αναφέρει, ότι «ο δια των Ιωσίαν θρήνος, εσώ-

ζετο μέχρι των ημερών αυτού». Καθ' εαυτό, όμως θρηνώδες ποίημα, πλήρες και αυτοτελές, έχομεν, τους θρήνους του Ιερεμείου δια τα Ιεροσόλημα.

Χαρμόσυνα άσματα

Επίσης και χαρμόσυνα άσματα, είχαν τελείως διαδοθή παρά τοις Ισραηλίταις και έλαβον δημώδη, ούτως ειπείν, χαρακτήρα, και είχαν συγχρόνως διακλαδωθή πανταχού. Εμφανίζονται δε και διάφοροι θρησκευτικοί ύμνοι κατά την εποχήν ταύτην. Κυρία όμως, δι' όλους τούτους τους ύμνους και τα ποιήματα και είδη εν γένει της Εβραϊκής ποιήσεως, γενικώς, ήτο, η μεταξύ Δαβίδ και Σολομώντος, εποχή, η οποία, δικαίω τω λόγω, δύναται, και ο χρυσός αιών ταύτης να κληθή. Και τούτο, αφ' ενός μεν, διότι, η πολεμική κατάστασις της εποχής εκείνης, ήτο τοιαύτη, ώστε και η τελειοποίησις της ποιήσεως ήτο φυσικωτάτη, αφ' ετέρου δε, και διότι, το Εβραϊκόν έθνος, εκ των διαφόρων πολέμων, εξερχόμενον τροπαιούχων και στεφανηφόρον, ήτο υπέρ πάσαν άλλην εποχήν ισχυρόν και πλούσιον. Η ευδαιμονία, λοιπόν, του έθνους τούτου, αύτη, συνετέλεσε τα μέγιστα, εις την εξευγένισιν του λαού. Αι ιδέαι και τα αισθήματα ηυρύνθησαν, οι ενθουσιασμοί αυτών προς πάσαν γενναίαν πράξιν ανεφαίνετο, και εις άλλα πράγματα, ακόμη, πολύ όμως, περισσότερον, εις την ποιήσιν. Ο προφητάναξ και ποιητάναξ, εν ταυτώ, Δαβίδ, τοσαύτην αγάπην και κλίσιν, άμα, προς την ποιήσιν έσχεν, ώστε συνέθηκε, πληθόν όλην ποιημάτων, μεταξύ των οποίων, άριστην θέσιν κατέχουσιν, οι ολίγον πρότερον αναφερθέντες θρήνοι αυτού προς τον Σαούλ και Ιωνάθαν (Β' Βασιλ. Α, 19), (Β', Βασιλ. Γ, 53) θρήνος προς τον αρχιστράτηγον Αβεννήρ. Ο ίδιος, επίσης, ο Δαβίδ, ανέπτυξε και την λατρείαν του Ιεχωβά. Τούτο κατώρθωσε και ιδιαίτερος επέτυχε, διότι αυτός ούτος ήτο φύσις ποιητική, εφάμιλλος δε τούτου ήτο και ο υιός του Σολομών.

Η ευλογία του Μελχισεδέκ, η ευλογία μετά της οποίας εκπέμπεται εκ της οικίας του Βαθουήλ, η Ρεβέκκα, κατέχουσιν την τάξιν της δια της θείας χάριτος κεχωρισμένης ποιήσεως, από του εθνικού κόσμου. Αι ευλογίαι επίσης του Ισαάκ και Ιακώβ, εις τους υιούς αυτών εν είδει ποιημάτων, μάλλον εκθειμέναι, κατέχουσιν, ομοίως, την τάξιν της δια χάριτος του Θεού, ηγιασμένης ποιήσεως του Ισραήλ. Η ποιήσις εκφωνεί, ενταύθα, λόγους πίστεως προ-

φητικού πνεύματος, εκ των οποίων ου μόνον η μέλλουσα ποιήσις του Ισραήλ εξήλθεν, αλλά και άπαν το μέλλον των Εβραίων. Το πνεύμα, λοιπόν του κόσμου, παρήγαγε την ποιήσιν, και το πνεύμα της πίστεως και προφητείας ηγίασεν αυτήν. Και ο μεν Μωσαϊκός χρόνος, είναι ο χρόνος της ενάρξεως της λυρικής ποιήσεως των Εβραίων, επί δε του Δαβίδ και δια του Δαβίδ, έφθασεν εις την ακμήν αυτής.

Η ανάπτυξις της εβραϊκής ποιήσεως

Δια την ανάπτυξιν της εβραϊκής ποιήσεως συνήργησαν άλλοι τε πολλοί λόγοι και ιδία: Η υπό του Σαμουήλ ίδρυσις των προφητικών εκείνων Σχολών, τας οποίας μαζί με την περιποίησιν και ανάπτυξιν του προφητικού χαρίσματος, εκαλλιεργείτο ιδιαίτερος η υμνωδία και η μουσική. Εκ τοιούτων κοινοβίων, διελθών επί παραδειγματι και ο Δαβίδ, απέκτησε, με την εκ γενετής ποιητικήν ευφυΐαν και το τάλαντον αυτού, και γνώσεις, συντελούσας εις την ανάπτυξιν αυτής. Η ποιητική, όθεν, ευφυΐα του Δαβίδ, εμορφώθη ενταύθα. Ο Δαβίδ ήτο φύσει τελειότατος ποιητής και μουσικός. Είναι δε γνωστόν ότι ούτος ως ποιμήν έτι εν Βαιθήλ έπαιζε την κινύραν (πρβλ. Α' Βασιλ. ΙΕ, 18) ένθα γράφονται: *«Ιδού εώρακα τον υιόν του Ιεσσαί τον Βηθλεεμίτην' και αυτόν ειδότα ψαλμόν' και ο ανήρ συνετός και πολεμιστής και σοφός λόγω' και ανήρ αγαθός τω είδει και ο Κύριος μετ' αυτού ψάλλον τη κινύρα».*

Καίτοι, όμως, τόσον πρωΐμως, ο Δαβίδ, ήκμασεν εις την ποιήσιν, εν τούτοις οι ψαλμοί αυτού δεν εχρησιμοποιήθησαν από της εποχής εκείνης ούτε επίσης περιλαμβάνονται εις τον κανόνα των της Π.Δ. βιβλίων. Τότε δε πρώτον ήρχισεν ο Δαβίδ να ψάλλη τους ψαλμούς αυτού, ότε, δια του Χρίσματος, εγένετο Βασιλεύς και κατέλαβεν αυτόν το πνεύμα του Θεού και έθεσε τούτον εις το ύψος της ιστορικής αυτού κλήσεως (σελ. 320-21 Κοντογιάννης).

[Ο Ιωάννης Ε. Σαγκριώτης υπήρξε διαπρεπής θεολόγος και παιδαγωγός. Το παραπάνω κείμενο αποτελεί απόσπασμα από ευρύτερη μελέτη του με τίτλο «Η ποιήσις παρ' Εβραίοις», που κυκλοφόρησε στην Αθήνα το 1948. Το αρχικό κείμενο είχε συνταχθεί αρχικά στη γερμανική γλώσσα και είχε παρουσιαστεί στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας, τον Μάιο του 1924. Η μεταγλώττιση έγινε το 1942 από τον ίδιο τον συγγραφέα. Το μελέτημα περιέχει ενδιαφέροντα στοιχεία για τους μελετητές, λογοτέχνες κ.ά.]

Εβραϊκές τράπεζες στην Ελλάδα

Στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα το μεγαλύτερο τμήμα της Ελλάδος βρισκόταν ακόμη υπό την κυριαρχία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Σε ορισμένες περιοχές οι τοπικές κοινωνίες είχαν αναπτυχθεί αυτοδύναμα τόσο από την κοινωνική, όσο κι από την οικονομική άποψη. Στα πλαίσια αυτά δημιουργήθηκαν σε πρωτεύουσες δυναμικών νομών τραπεζικά ιδρύματα, τα οποία προσέφεραν σημαντικά στην όλη ανάπτυξη, όσο κι αν μερικές φορές οι όροι λειτουργίας τους υπήρξαν καταθλιπτικοί για τους συναλλασσόμενους. Το εβραϊκό στοιχείο σε διάφορες πόλεις επειδή είχε αποκλειστεί από το να υπηρετήσει στη Δημόσια Διοίκηση ή από την άσκηση ορισμένων επαγγελματιών στράφηκε, όπως είναι γνωστό, στο εμπόριο, στη βιοτεχνία και στις υπηρεσίες. Έτσι και το τραπεζικό σύστημα υπήρξε μεταξύ των τομέων της δραστηριότητας των Εβραίων.

Μέχρι σήμερα δεν έχει καταγραφεί συστηματικά η παρουσία και η εν γένει συμβολή του εβραϊκού στοιχείου στον ελλαδικό χώρο. Δημοσιεύουμε παρακάτω στοιχεία που αναφέρονται στις πόλεις της Θεσσαλονίκης και των Τρικάλων (οικονομικού κέντρου της Δυτικής Θεσσαλίας), και αφορούν το τραπεζικό σύστημα με την ελπίδα ότι θα υπάρξουν ειδικοί μελετητές για να επεκτείνουν την έρευνα.

Εβραϊκές τραπεζικές και χρηματιστηριακές εταιρίες στη ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Από το βιβλίο του **Ευάγγελου Α. Χεκίμογλου** «Τράπεζες και Θεσσαλονίκη» (1900-1936), που εκδόθηκε το 1987, μεταφέρουμε Πίνακα στον οποίο αναφέρονται οι τραπεζικές εταιρίες της πόλεως κατά την περίοδο 1920-1926. Απλή ανάγνωση του Πίνακα καταδεικνύει την εβραϊκή συμμετοχή.

Πυρκαγιά στις αποθήκες της Τραπέζης Θεσσαλονίκης μετά από βομβαρδισμό (1.2.1926). (Από το βιβλίο του Ε. Α. Χεκίμογλου «Υπόθεση Μοδιάνο»).

ΠΙΝΑΚΑΣ

Τράπεζες, τραπεζικά και χρηματιστικά γραφεία στη Θεσσαλονίκη 1920 -1926

Όνομασία		Περίοδος κατά την οποία εμφανίζονται και διεύθυνση		
		1920	1924	1926
1.	Αμάρ		Στ. Αλλατίνι	η ίδια
2.	Γεωργική	Βουλγ/νου 69	η ίδια	η ίδια
	» Υπ/μα	—	Τσιμισκή 11	η ίδια

3.	Εμπορίου-Καταθέσεων	Ουγκώ 7	η ίδια	η ίδια
4.	Θεσσαλονίκης	Τραπέζης 7	η ίδια	η ίδια
5.	ΕΤΕ	Συγγρού 3	Συγγρού 10	η ίδια
6.	Αθηνών	Βενιζέλου 19	η ίδια	η ίδια
7.	Ανατολής	Τσιμισκή 11	η ίδια	η ίδια
8.	Οθωμανική	Φράγκων 33	η ίδια	η ίδια
9.	Εμπορική	Βεροίας 6	η ίδια	η ίδια
10.	Ιονική	Συγγρού 4	Συγγρού 3	η ίδια
11.	Γαλλοσερβική	—	Στ. Λομβάρδο	η ίδια
12.	Γιουγκοσλ. Εμπορική	Κτίρια Λιμένος 2	Σαλαμίνας 2	—
13.	Θεσσαλίας	—	Τσιμισκή-Δραγούμη	η ίδια
14.	Πανελλήνιος	—	άγνωστη	—
15.	Μοσσέρι/Ενωσις	—	Τραπέζης 5	η ίδια
16.	Μπενβενίστε	Τραπέζης 4	η ίδια	Τραπέζης 5
17.	Παλαιστίνης	—	—	Βενιζέλου
18.	Λεβή και Σια	—	Συγγρού 3	η ίδια
19.	Πίνχας	—	—	Ολ. Διαμαντή 19
20.	Σαλιτέλ - Πίνχας	Βενιζέλου 24	—	—
21.	Φρανσέζ και Πίνχας	Εγνατία 124	—	—
22.	Μοδιάνο και Σίδες	Φράγκων 29	Φράγκων 39	η ίδια
23.	Σαλέμ	Αλλατίνι στ.	Στ. Αλλατίνι 11	—
24.	Χολέβα - Μαρκάτου	—	Φράγκων 24	η ίδια
25.	Χρυσοπούλου και Σια	—	Εγνατίας 158	Εγνατίας 157
26.	Αλβ. Μποττόν	Εγνατίας 93	άγνωστη	Εγνατίας 129
27.	Αλβ. Αδίζις	Εγνατίας 102	—	—
28.	Β. Νάζδαρι	Εγνατίας 6	—	—
29.	Γιακπέλ Σίδες	Συγγρού 2	—	—
30.	Γιούδα Νατζαρή	πλ. Λ. Πύργου	—	—
31.	Δημ. Μανακίδης	Εγνατίας 6	—	—
32.	Δαβίδ Μπουρλά	Συγγρού 10	—	—
33.	Ηλίας Μάτσης	Βενιζέλου 2	—	—
34.	Ιντό Ναζαρί	Εγνατίας 81	—	—
35.	Ι. Μπαρτζιλιάϊ	Τραπέζης 4	—	—
36.	Λεών Βενιαμίν	Μ. Αλεξάνδρου 6	—	—

37.	Μενελ. Τζιμάνης	Λ. Πύργος	—	—
38.	Νισίμ Μπαρούχ	Εγνατίας 98	;	η ίδια
39.	Παντ. Θάνου	Βενιζέλου 2	—	—
41.	Χαρίση Υιοί	Εγνατίας 132	—	—
42.	Φάκα Κωνσταντίνου	—	—	Τραπέζης 3
43.	Αρτζιμάνογλου	—	—	Στ. Αλλατίνι
44.	Ασσαέλ Μπενεζίλιο	—	—	Φράγκων 34
45.	Βερβελίδης	—	—	Κύρτση Χαν
46.	Καράσσο Μωϋς	—	—	Φράγκων 34
47.	Καζές	—	—	Καθολικών 8
48.	Καβαλάκης - Ρέκος	—	Τραπέζης 3	η ίδια
49.	Μεσέλ Ελί	—	—	Αιγύπτου 31
50.	Μεϊρ Ισαάκ	—	—	Καθολικών
51.	Νικολαΐδης Ομ.	—	—	Φράγκων 37
52.	Πουσκούρης Γ.	—	—	Συγγρού 10
53.	Ρούρο Σαλβατόρ	—	—	Τραπέζης 5
54.	Υιοί Σαλιέλ	—	—	Καθολικών 6
55.	Σταμάτης Σοφ.	—	—	Συγγρού 10
56.	Φαρδέλος Κ.	—	—	Φράγκων 32
57.	Χαλκιόπουλος	—	—	Εγνατίας 90
58.	Αργυρόπουλος	—	—	Εγνατίας 132
59.	Καραμέλης Κυριακόπουλος	—	—	Εγνατίας 2
60.	Κούλη Ιαν.	—	—	Εγνατίας 128
61.	Καβάλας Νικ.	—	—	Κουντουριώτου 51
62.	Βενσουσάν	Συγγρού 3	η ίδια	η ίδια
63.	Μπουρίδης	—	—	Κουντουριώτου 49
64.	Σαδή Λεβή	—	—	Εγνατίας 120
65.	Χασίδ Βεν. Υιοί	—	—	Σόλωνος 1
66.	Σίδες Λέων Σια	—	>>	
67.	Χασίδ Ιωσήφ Υιοί	—	—	Αιγύπτου 46

Σημείωση: οδός Σόλωνος: πάροδος οδού Τραπέζης.

- Η Τρίζα Αμάρ ιδρύθηκε το 1920. Πριν από την ίδρυσή της λειτουργούσαν δύο γραφεία:
- Αβραάμ Χ. Αμάρ, Συγγρού 3
- Σαούλ Αμάρ, στοά Αλατίνι.

Η Τράπεζα Σαούλ Μποχώρ Μοδιάνο

Του ΡΑΦΑΗΛ ΦΡΕΖΗ

Στη Θεσσαλονίκη λειτουργούσαν «ατύπως» διάφορα τραπεζικά Γραφεία, μεταξύ των οποίων, το 1889 αναφέρεται ως «Τράπεζα» και του Σαούλ Μοδιάνο. Από το 1906-1910 ο αριθμός των εβραϊκών Τραπεζικών Γραφείων ξεπερνούσε τα 20. Η Τράπεζα Σαούλ Μοδιάνο, αναφέρεται ότι ιδρύθηκε πριν το 1907 από τους γιους του Σαούλ Μοδιάνο, με κύριο ιδιοκτήτη τον Ιακώβ και τη συμμετοχή των Σαμουήλ και Λεβί.

Οι αδελφοί Μοδιάνο, ιταλικής υπηκοότητας, κατείχαν σημαντική περιουσία, για τα μέτρα της εποχής εκείνης, που έφθανε τις 700.000 λίρες (Οθωμανικές) και περιλάμβανε ακίνητα αλλά και γήπεδα στην περιοχή.

Τα κεφάλαια της τράπεζας έφθαναν τις 695.000 λίρες προερχόμενα από ακίνητα και υποθήκες που αποτελούσαν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις σε 1.000 περίπου Εβραίους καταθέτες, 154.000 σε οφειλές δανείων στις Τράπεζες, «Αθηνών», «Ανατολής» και «Οθωμανική» και το υπόλοιπο σε πιστωτές εξωτερικού.

Ήδη από το 1906 άρχισαν πτωχεύσεις μικρών εβραϊκών Τραπεζικών Οίκων της Θεσσαλονίκης, όπως των «Γκατένιο-Σιμχά-Περαχιά και Σία» με παθητικό 12.000 χρυσών λιρών (Οθωμανικών), ενώ το 1907 πτώχευσε ο Οίκος «Αμάρ και Σία» με παθητικό 27.345 χρυσών λιρών. Τον ίδιο χρόνο αυτοκτόνησε ο Εβραίος τραπεζίτης Ιωσήφ Έργας, παρ' όλον ότι η οικονομική κατάστασή του δεν εμφανίζονταν τραγική.

Τον Οκτώβριο 1911, όταν ξέσπασε ο ιταλοτουρκικός πόλεμος, η Τράπεζα Μοδιάνο υποχρεώ-

θηκε να αναστείλει τις εργασίες της, με διαταγή των Τούρκων, λόγω της ιταλικής υπηκοότητας των ιδιοκτητών της. Ο πόλεμος αυτός με την οικονομική κρίση που δημιούργησε προκάλεσε και μεγάλο πανικό στους πιστωτές της Τράπεζας Μοδιάνο.

Η Τράπεζα όφειλε στο Δημόσιο 1.500.000 γαλλικά φράγκα από εισπράξεις του «φόρου της Δεκάτης» (Ajhars) που της είχε ανατεθεί.

Ο Λεβί Μοδιάνο κλήθηκε στο Παρίσι για να υποβάλλει τις προτάσεις του για τον διακανονισμό των χρεών της Τράπεζας για ποσά που οφείλοντο στους αδελφούς Αλλατίνι και υπήρχαν απαιτήσεις από την τράπεζα της Ανατολής 20.000 λιρών, 7.400 στην Τράπεζα Αθηνών, 9.000 από προεξοφλήσεις και 13.000 σε διάφορους πιστωτές.

Η Τράπεζα Σαούλ έναντι των υποχρεώσεων της διέθετε 60.000 λίρες σε ακίνητα, 17.000 σε συμμετοχικές επιχειρήσεις, 10.000 σε απαιτήσεις από δάνεια, 5.000 λίρες σε εμπορεύματα (ξυλεία κ.ά.) και 14.757 σε διαθέσιμα.

Οι διαπραγματεύσεις για την άρση του αδιεξόδου κράτησαν καιρό χωρίς να διαφαίνονται ευνοϊκές - ελπιδοφόρες λύσεις. Ο πόλεμος του 1914 που μεσολάβησε, προκάλεσε την αναστολή όλων των εκκρεμοτήτων.

Στη διάρκεια των δραστηριοτήτων της η Τράπεζα Μοδιάνο χρηματοδοτούσε τα φιλανθρωπικά

Ιδρύματα της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης, ιδιαίτερα δε, τη θρησκευτική Σχολή «Ταλμούδ Τορά».

[Ο κ. Ραφ. Φρέζης έχει ασχοληθεί με την έρευνα της ιστορίας των Εβραίων της Ελλάδος].

Το όνομα του κτήτορος πάνω από την εσωτερική είσοδο της Στοάς Μοδιάνο.

Εβραϊκές τράπεζες στα ΤΡΙΚΑΛΑ

Από το βιβλίο της **Μαρούλας Κλιάφα** «Η επιχειρηματικότητα στα Τρίκαλα - 1881/1960» (Εκδόσεις Degiorgio, 2010) παραλαμβάνουμε τα παρακάτω για δύο εβραϊκές τράπεζες.

Η Τράπεζα Ηλία Κοέν

Αμέσως μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας εμφανίστηκαν οι πρώτοι χρηματιστές, οι οποίοι δάνειζαν χρήματα με υψηλό τόκο. Στα Τρίκαλα το πρώτο εμπορικό-τραπεζικό κατάστημα το ίδρυσε ο κτηματίας Ηλίας Κοέν, ισραηλίτης στην καταγωγή, η περιουσία του οποίου, σύμφωνα με εκτιμήσεις του διευθυντή της Ηπειροθεσσαλικής Τράπεζας, ανερχόταν σε 40.000-50.000 οθωμανικές λίρες.¹

Η Τράπεζα Κοέν δάνειζε με ετήσιο τόκο 15-18%.

Σύμφωνα με τον τοπικό Τύπο, το 1888 έγινε κατά του οίκου Κοέν, ο οποίος στεγαζόταν στο κέντρο της πόλης, απόπειρα ληστείας χωρίς επιτυχία.

Κατά τα έτη 1900-1903 διευθυντής του τραπεζικού καταστήματος Ηλία Κοέν ήταν ο γιος του ιδρυτή, Χαΐμ Κοέν, ο οποίος για εργασία τριών χρόνων έλαβε αντιμισθία 56.000 δρχ. (Συμβόλαιο υπ' αριθ. 27.793 του συμβολαιογράφου Δημητρίου Παπαζαχαρίου).

Τον Μάρτιο του 1908 η εφημερίδα «Αναγέννησις» κατηγόρησε το τραπεζικό κατάστημα Κοέν ότι καταστρατηγεί την αστυνομική διάταξη, η οποία όριζε ότι άπαντα τα καταστήματα θα παραμένουν κλειστά την Κυριακή, μέχρι το τέλος της λειτουργίας (29-3-1908).

Το 1912, με την κήρυξη του Α' Βαλκανικού Πολέμου, πολλοί τρικαλινοί έσπευσαν πανικόβλητοι να αποσύρουν τις καταθέσεις τους, αλλά η τράπεζα Κοέν, για λόγους πρόνοιας, είχε αναστείλει τις εργασίες της. Αυτή είναι η τελευταία πληροφορία που αντλήθηκε από τον τοπικό Τύπο για την Τράπεζα Κοέν.

Παρά τις προσπάθειες δεν βρέθηκαν στοιχεία αν η τράπεζα επαναλειτούργησε και πότε έκλεισε οριστικά.

Σύμφωνα με την κατάσταση αποβιωσάντων εκλογέων του Δήμου Τρικκαίων, ο Ηλίας Σεμίτ-Γριχ. Κοέν απεβίωσε το 1921, σε ηλικία 85 ετών. («Αναγέννησις» 10-6-1922).

Κατά προφορική μαρτυρία της οικογένειας Κοέν, ο Χαΐμ Ηλία Κοέν γύρω στα 1915 εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, όπου αργότερα εξελέγη και γερουσιαστής. Μολονότι πλέον μόνιμος κάτοικος Θεσσαλονίκης, ο Χαΐμ Κοέν δεν διέκοψε τις επαφές του με τα Τρίκαλα, όπου άλλωστε ζούσε ο πατέρας του αλλά και ο ίδιος διέθετε μεγάλη ακίνητη περιουσία.

Το 1924 ο Χαΐμ Κοέν διόρισε πληρεξούσιό του τον αργυραμοιβό Ιωσήφ Σαμουήλ Ιωσήφ, κάτοικο Τρικαλών, προς τον οποίο χορήγησε τις εντο-

λές να εισπράττει οφειλές, να εξοφλεί γραμμάτια και άλλα χρεωστικά έγγραφα, να εξαλείφει προσημειώσεις και υποθήκες, να αίρει κατασχέσεις, να πουλάει κτήματα κλπ. (Πληρεξούσιο υπ' αριθ. 69183. Συμβολαιογράφος Γ. Χατζηγώγος).

Σήμερα οι απόγονοι του Ηλία Κοέν είναι εγκατεστημένοι στο Παρίσι.

Η Τράπεζα Ιουδά Σολομών Μεγήρ και Σία

Δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς ο ισραηλίτης Σολομών Μεγήρ συνέστησε τραπεζικό γραφείο. Πιθανολογείται ότι αυτό έγινε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα.

Αν και δεν διαθέτουμε συγκεκριμένα οικονομικά στοιχεία, τόσο ο οίκος Μεγήρ όσο και ο ίδιος έχαιραν της εκτιμήσεως των τρικαλινών. Αυτό εικάζεται και από το γεγονός ότι, κατά τις εκλογές του 1907 για την ανάδειξη διοικητικού συμβουλίου στο πολιτικό νοσοκομείο, ο Σολομών Μεγήρ εκλέχτηκε πρώτος σύμβουλος με τριανταένα ψήφους διαφορά από τον δεύτερο.

Από την αρθρογραφία του τοπικού Τύπου πληροφορούμαστε ότι ο Σολομών Μεγήρ επί χρόνια διένειμε σε άπορους ομοθρήσκους του σιτάρι, ότι υπήρξε μεγάλος ευεργέτης του Γυμναστικού Συλλόγου Τρι-

Το μέγαρο Ηλία Κοέν. (Φωτ. Τ. Τρίκα)

1. Η οθωμανική λίρα = 100 γρόσια. Το γρόσι = 0,25 της δραχμής.

κάλων και ότι με τη διαθήκη του άφησε ένα κληροδότημα 7.500 δρχ. για να προικίζονται κάθε χρόνο έξι άπορες χριστιανές και έξι ισραηλίτισσες.

Το 1912 ο Σολομών Μεγύρ πέθανε και τη διεύθυνση της Τράπεζας ανέλαβε ο υιός του Ιουδά, ο οποίος με τους Μωυσή, Αβραάμ και Ροβέρτο Μεγύρ, ίδρυσαν ομόρρυθμη εταιρεία με την επωνυμία «Εταιρεία Ιουδά Σολομών Μεγύρ και Σία».

Η ιδιωτική Τράπεζα Μεγύρ, εγκαταστημένη σε ιδιόκτητο γραφείο, κείμενο παρά την κεντρική πλατεία, συνέχισε απρόσκοπτα τις εργασίες της, παρέχοντας στους καταθέτες της ετήσιο τόκο 12%.

Οι φήμες, την άνοιξη του 1923 ότι η Τράπεζα Μεγύρ αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα αποδείχτηκαν κακόβουλες και η διεύθυνση της τράπεζας έσπευσε να δηλώσει ότι *«το ταμείον μας είναι έτοιμον να εξοφλήση πάντα λεξιπρόθεσμον λογαριασμόν των πελατών μας»*. («Θάρρος» 23-5-1923).

Πράγματι, παρά την ανώμαλη πολιτική κατάσταση, η Τράπεζα Μεγύρ συνέχισε ομαλά τη λειτουργία της ως το 1929, οπότε εμφανίστηκαν στον ορίζοντα τα πρώτα σύννεφα. Τις διαδόσεις ότι η τράπεζα κινδυνεύει να πτωχεύσει, επιχείρησε να διασκεδάσει ο εκπρόσωπος της εταιρείας Μωυσής Μεγύρ, ο οποίος με ανακοίνωσή του στον τοπικό Τύπο διαβεβαίωσε τους καταθέτες ότι τα χρήματά τους είναι εξασφαλισμένα τόσο από το ενεργητικό της εταιρείας όσο και την υποθήκη της κτηματικής περιουσίας του Ιουδά Μεγύρ. («Θάρρος» 12-10-1929).

Δυστυχώς οι φήμες για πτώχευση δεν άργησαν να επιβεβαιωθούν. Τον Νοέμβριο του 1930, ο Μωυσής Μεγύρ παραδέχθηκε ότι υπάρχει οικονομική δυσπραγία, όχι όμως πτώχευση. Και για να καθησυχάσει τους καταθέτες, δήλωσε ότι *«το ενεργητικόν της εταιρείας ημών είναι ασφαλώς τοποθετημένον εις ενυποθήκους απαιτήσεις»*. («Θάρρος» και «Αναγέννησις» 30-11-1930).

Η εφ. «Αναγέννησις» επικρότησε τους ισχυρισμούς της τράπεζας, τονίζοντας ότι πρόκειται για οίκο, ο οποίος από την εποχή του ιδρυτή της ακόμα ποικιλοτρόπως έχει εξυπηρετήσει το τρικαλινό κοινό και συνέστησε όπως *«αφεθή να εξελιχθή ομαλώς η κατάστασις»*, δεδομένου ότι η τράπεζα είχε ήδη πληρώσει σε διάφορους πιστωτές της 2.000.000 δρχ., γεγονός που, κατά την εφημερίδα, αποδείκνυε την ειλικρίνειά της.

Παρά τις διαβεβαιώσεις αυτές, κάποιοι καταθέτες υπέβαλαν αίτηση πτώχευσης και η Τράπεζα Μεγύρ τέθηκε υπό εκκαθάριση. Τις επόμενες μέρες, ο μέτοχος της τράπεζας Ροβέρτος Μεγύρ, με δήλωσή του στον Τύπο αποκάλυψε ότι με την κατάθεση πτώχευσης торπιλίστηκε *«ο επιτευχθείς συνδυασμός της αναλήψεως των υποχρεώσεων της εταιρείας παρά του κ. Στάμου Αξελού, χρηματοδότη εκ Βόλου, με αντίκρυσμα τας ενυποθήκους απαιτήσεις της εταιρείας»*. («Αναγέννησις» 2-12-1930).

Τον Νοέμβριο του 1932, ύστερα από έκθεση κατάσχεσης του δικαστικού κλητήρα του Πρωτοδικείου Τρικάλων, Στέφανου Σταύρου, διενεργήθηκε πλειστηριασμός της ενυπόθηκτης διώροφης οικοδομής², ιδιοκτησίας κατά τα τρία τέταρτα του Ιουδά Μεγύρ, η οποία βρισκόταν παρά την κεντρική πλατεία, στη γωνία των τότε οδών Βενιζέλου και Κουμουνδούρου. Η οικοδομή —στον επάνω όροφο οικία και στο ισόγειο τέσσερα καταστήματα— είχε ολόκληρη εκτιμηθεί με το ποσό του 1.200.000 δρχ. Επειδή ανήκε στον Μεγύρ κατά τα τρία τέταρτα (900.000 δρχ.) ως πρώτη προσφορά στη δημοπρασία προτάθηκε το ποσό των 450.000 δρχ. («Αναγέννησις» 21-11-1932).

Ένα χρόνο αργότερα, στις 19 Σεπτεμβρίου 1933, με σύνδικο τον Πέτρο Ζήση διενεργήθηκε στην αίθουσα του Πταισματοδικείου Τρικάλων ένας ακόμα πλειστηριασμός της υποθηκευμένης περιουσίας του τραπεζίτη Ιουδά Σολομών Μεγύρ. Συγκεκριμένα βγήκαν σε πλειστηριασμό μια τριώροφη οικία στην εβραϊκή συνοικία και μια μονώροφη με οικόπεδο 600 τ.μ. που εκτιμήθηκαν με το ποσό των 500.000 δρχ. και ένα οικόπεδο 1.100 τ.μ. και τέσσερις σιταποθήκες που εκτιμήθηκαν με το ποσό των 100.000 δρχ. («Θάρρος» 13-9-1933).

Τον Οκτώβριο του 1933, με αίτημα της Ενώσεως Πιστωτών της Τράπεζας Μεγύρ, διενεργήθηκε ένας ακόμα πλειστηριασμός μιας ισόγειας οικίας ιδιοκτησίας Αβραάμ Μεγύρ και ως πρώτη προσφορά ορίστηκε το ποσό των 31.675 δρχ. («Θάρρος» 4-10-1933). Κατά προφορικές μαρτυρίες η διεύθυνση της τράπεζας, με τα χρήματα που συγκεντρώθηκαν από τους πλειστηριασμούς των παραπάνω ακινήτων, κάλυψε ένα μέρος από τις απαιτήσεις των καταθετών της.

2. Πιθανολογείται ότι πρόκειται για την οικοδομή όπου στεγαζόταν παλαιότερα το Δημαρχείο της πόλης. Εκεί που σήμερα βρίσκεται η Εθνική Τράπεζα.

Στοιχεία για την εμφάνιση της πανώλης στην πόλη της Άρτας στα 1737 με θύματα και εβραϊκές οικογένειες

Του ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Α. ΒΕΤΣΙΟΥ

Οι επιδημίες και οι αρρώστιες, εκτός από τις οδυνηρές κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες που επέφεραν στους πληθυσμούς του ελλαδικού χώρου κατά τον 18ο αιώνα, νέκρωναν συχνά τις επικοινωνίες και επιδρούσαν αρνητικά στη διεξαγωγή του εμπορίου.

Η πανώλη, πάντα σε ενδημική κατάσταση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά τον 18ο αιώνα, εμφανίζεται περιοδικά, προκαλώντας πανικό στους κατοίκους, αποκλείοντας κάθε είδος επαφής με τον πληγέντα πληθυσμό. Ο τρόμος των κατοίκων για την εμφάνιση της πανώλης σε έναν τόπο ήταν φυσικός, επειδή μπορούσε να αποδεκατίσει τον πληθυσμό του. Επίσης η διάρκειά του μπορούσε να είναι πολύ μεγάλη, φυσικά με περιόδους εξάρσεων και υφέσεων, γεγονός που ενέσπειρε μεγαλύτερο πανικό και αποδυνάμωνε τις λειτουργίες της πόλης¹.

Στην περιοχή της Άρτας οι επιδημίες πανώλης, κατά τα διάκρια του 18ου αιώνα, σύμφωνα με τις αρχειακές πηγές, ήταν αρκετά συχνές. Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με το λοιμό που ενέσκηψε στην περιοχή της Άρτας στα 1737. Τις πληροφορίες γι' αυτό το γεγονός τις αντλήσαμε από φάκελο που περιέχει ένα σημαντικό μέρος επιστολών του υποπρόξενου της Βενετίας στην Άρτα Giuseppe Berra² και βρίσκεται στο Archivio di Stato di Venezia [Collezione Amedeo Svajer, Dal 43 al 45 (Lettere di Magistrati Bailo alla Porta Ottomana, Capj da Mare Consoli, Vice Consoli etc. Dirette al N.H.E. Pompeo Rota, Provveditor Straordinario in S. Maura con la soprintendenza nelle piazze del Golfo dell' Arta)]. Από τη μελέτη των εγγράφων αυτών παραθέτουμε διάφορες πληροφορίες που σχετίζονται με την έκταση και τις συνέπειες της εκδήλωσης της επιδημίας αυτής στην περιοχή της Άρτας.

Όπως διαφαίνεται από τη σχετική έρευνα η πα-

νώλη εμφανίζεται στην Άρτα προς τέλος του 1736. Αντιθέτως η εξάπλωση της ασθένειας στην άλλη πόλη της Ηπείρου, τα Γιάννενα, είχε εμφανιστεί πολύ νωρίτερα. Ο υποπρόξενος της Βενετίας στην Άρτα Giuseppe Berra σε επιστολή του στις 13 Σεπτεμβρίου 1736 προς τον έκτακτο προβλεπτή³ της Λευκάδας Pompeo Rota ανέφερε σχετικά: «Η επιδημία στα Γιάννενα συνεχίζεται με καθημερινή θνησιμότητα. Στην Άρτα και στην περιοχή της μέχρι αυτή τη χρονική περίοδο δεν υπάρχει καμία ανησυχία. Αν υπάρξει κάποια εκδήλωση της ασθένειας η εξοχότητά σας θα ενημερωθεί με αγγελιοφόρο». Σε επόμενη επιστολή του ο ίδιος υποπρόξενος στις 21 Σεπτεμβρίου 1736 πληροφορούσε τον P. Rota ότι «η επιδημία στα Γιάννενα συνεχίζεται και μάλιστα επεκτάθηκε και σε κάποιο χωριό της περιοχής γύρω από την πόλη. Στην Άρτα μέχρι τώρα έχουμε καλή υγεία».

Τον Οκτώβριο του 1736 πληροφορούμαστε ότι εντοπίστηκαν τα πρώτα κρούσματα από την ασθένεια. Συγκεκριμένα από επιστολή του G. Berra με χρονική ένδειξη 16 Οκτωβρίου 1736, πληροφορούμαστε ότι στη συνοικία Παργιορίτσα⁴ της Άρτας, που βρίσκεται στην άκρη της πόλης, πέθαναν 3 ή 4 άτομα πιθανότατα από την εκδήλωση της μολυσματικής ασθένειας. Το ανησυχητικό συμβάν οδήγησε τον Τούρκο διοικητή να θέσει σε καραντίνα τις οικογένειες που κατοικούσαν στη συγκεκριμένη συνοικία εκτοπίζοντας αυτές στα γύρω βουνά. Ο υποπρόξενος επιπλέον παρακάλεσε τον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας P. Rota να αποστέλλει έναν αγγελιοφόρο στην Άρτα για να παραλαμβάνει την προξενική αλληλογραφία στην περίπτωση που διαπιστωνόταν η εμφάνιση της νόσου. Ο ίδιος ομολογούσε ότι θα ήταν δύσκολο να αναθέσει σε κάποιον τη διακίνηση της αλληλογραφίας, επειδή, πέραν του λοιμού, αντιμετώπιζε και έντονα οικο-

νομικά προβλήματα. Στις 18 Νοεμβρίου 1736 ο υποπρόξενος ανέφερε ότι εκδηλώθηκε η επιδημία στην πόλη της Άρτας, με αποτέλεσμα να χαθούν δυο ολόκληρες οικογένειες. Οι άλλες οικογένειες, όμως, της πόλης, που είχαν εκτοπισθεί στα γύρω βουνά δεν είχαν προσβληθεί, γεγονός που σήμαινε ότι σύντομα θα τελειωνε η απομόνωσή τους. Αναφέρεται επιπλέον ότι ένας παπάς ονόματι Βασίλης, του οποίου η οικογένεια ήταν ήδη εκτός της πόλης, είχε πεθάνει στις 4 Νοεμβρίου, ενώ ένας ακόμη παπάς ονόματι Αλέξιος είχε προσβληθεί από τη νόσο. Ο υποπρόξενος πάντως έκρινε ότι η επιδημική νόσος δεν μπορούσε να έχει θεαματικές επιδόσεις στην πόλη, καθώς οι κάτοικοι της πόλης την είχαν εγκαταλείψει καταφεύγοντας στα γύρω βουνά. Σύμφωνα με τις πηγές άλλωστε η πανώλη αλλά και γενικότερα οι επιδημικές νόσοι αποτελούν σύμφυτο χαρακτηριστικό κάθε ελάσσονος ή μείζονος σημασίας πληθυσμιακής μετακίνησης. Από την άλλη μεριά στα Γιάννενα πέθαιναν 5 με 6 άτομα καθημερινά από την επιδημία. Η επιδημία στην πρωτεύουσα της

Ηπείρου ακολουθείται από μία ύφεση κατά τον Ιανουάριο του 1737 και ο Τούρκος διοικητής λαμβάνει μέτρα για την αντιμετώπιση του θανατικού που θα ανακούφιζαν τον πληθυσμό της περιοχής.

Με επιστολές του G. Berra στις 17 και 26 Μαρτίου 1737 πληροφορούμαστε ότι η επιδημία στην Άρτα έτεινε να εξαλειφθεί. Η μόλυνση όμως μιας οικογένειας Εβραίων, της όποιας πέθαναν 4 άτομα, έβαλε σε επιφυλακή τις αρχές μήπως και αναζωπυρωθεί η νόσος. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά ο υποπρόξενος η επιδημία κόπαζε για 15 με 20 μέρες και μετά εμφανιζόταν και πάλι σε κάποια οικογένεια. Τον Απρίλιο του 1737 η επιδημία είχε μολύνει μόνον έναν αγγελιαφόρο που πέθανε, χωρίς όμως να γίνει γνωστό αν μολύνθηκε στα Γιάννενα ή σε άλλη περιοχή εκτός πόλης. Στις 22 Απριλίου επιπλέον πέθανε μία γυναίκα με το γιο της στο χωριό Κεραμάτες, που απέχει μία ώρα μακριά από την Άρτα.

Το Μάιο υπήρξε ύφεση της επιδημίας και στις 25 Μαΐου πληροφορούμαστε ότι τερματίστηκε η καραντίνα των κατοίκων. Ένα νέο περιστατικό, όμως, συγκλόνησε την πόλη την επόμενη ημέρα. Ο γιος ενός Εβραίου πέθανε και υπήρξαν υποψίες ότι ο θάνατός

Άρτα: Εσωτερικό εβραϊκού εμπορικού καταστήματος, 1930.
(Αρχείο: Ε. Δανιήλ - Κ. Τσιλιγιάννη)

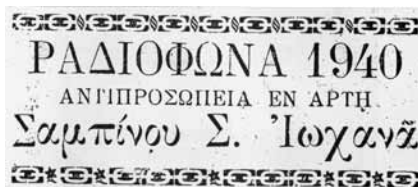
του οφείλεται στη νόσο, καθώς λίγες ημέρες πριν γύρισε από τα Γιάννενα, όπου ενδημούσε η επιδημία, ο πατέρας του. Λόγω του νέου κρούσματος ο διοικητής διέταξε να τεθεί η οικογένεια σε καραντίνα. Πάντως οι υπεύθυνοι για την ταφή των θυμάτων της επιδημίας ορκίστηκαν ότι δεν βρήκαν κανένα σημάδι

της ασθένειας στο σώμα του παιδιού, γεγονός που θα αποδείκνυε τη μόλυνση. Οι γονείς του παιδιού ανέφεραν επίμονα ότι ο θάνατός του οφειλόταν σε πτώση από σκάλα. Οι επόμενες μέρες απέδειξαν τελικά ότι το παιδί δεν πέθανε

από την επιδημία. Παρόλα αυτά στις 30 Μαΐου αναφέρεται ότι στο χωριό Παναγιά πέθανε ένας κηπουρός βάζοντας σε επιφυλακή τις αρχές, ενώ στη συνέχεια πέθανε και η γυναίκα του. Επίσης αναφέρεται ότι πέθανε και μία τουρκάλα στο φρούριο της Άρτας.

Στις 27 Ιουνίου ο υποπρόξενος ανέφερε ότι επιδημία ενέσκηψε στο φρούριο της Άρτας. Η επιδημία εμφανίστηκε και στην πόλη με αποτέλεσμα οι κάτοικοι να καταφύγουν εκ νέου στα χωριά. Τον Ιούλιο του 1737 η επιδημία συνεχιζόταν στο φρούριο και την πόλη, ενώ επεκτάθηκε και στις Κερκιζάτες και τις Χαλκιάδες χωριά του κάμπου της Άρτας. Τον Αύγουστο η επιδημία είχε ύφεση⁵ αφού ήδη πολλοί Τούρκοι που έμεναν στο φρούριο πέθαναν. Η πόλη ήταν εντελώς ακατοίκητη και αυτό βοήθησε στη μη διάδοση της νόσου. Παράλληλα εμφανίστηκε και ευλογιά⁶ στα παιδιά και αυτό είναι σημάδι ότι η πανούκλα θα κόπαζε, καθώς δεν μπορούσαν να συνυπάρξουν οι δυο ασθένειες⁷. Προς τα τέλη του μηνός φαίνεται ότι η επιδημία σταμάτησε και η καραντίνα έληξε.

Τα στοιχεία που ανέφερα ως τώρα, σταχυολογώντας τα κυρίως από τον αρχειακό φάκελο με την αλληλογραφία του υποπρόξενου G. Berra, είναι οπω-

Από την προπολεμική εβραϊκή παρουσία στην Άρτα.

δήποτε αποσπασματικά, αλλά ικανά για να συνθέσουν μία εικόνα της εξάπλωσης της νόσου στην περιοχή της Άρτας στα 1737. Με βάση τα έγγραφα που εξετάστηκαν, παρατηρούμε ότι η πανώλη εμφανίστηκε στην Άρτα στα τέλη του 1736 και συνεχίστηκε μέχρι και τα τέλη καλοκαιριού του 1737. Μετά δόθηκε στην Άρτα πιθανότατα από τα Γιάννενα, όπου η ασθένεια ενδημούσε εκεί, μέσω των χερσαίων δρόμων. Κανένα τεκμήριο όμως δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι η πανώλη απέκτησε τις δραματικές διαστάσεις που είχε γνωρίσει σε προηγούμενη περίοδο και που θα αποκτούσε και μεταγενέστερα. Είναι φανερό ότι οι παράμετροι του συστήματος προστασίας, όπως η πληροφόρηση, η διακοπή επικοινωνίας, η λοιμοκάθαρση, η απομόνωση ασθενών, και η ιατρική αντιμετώπιση των πανωλόβλητων, λειτούργησαν θετικά στην αντιμετώπιση της ασθένειας. Ασφαλώς τα μέτρα αυτά ούτε δραστικά ήταν κι ούτε οδηγούσαν στην εξάλειψή της, σίγουρα όμως περιόριζαν σημαντικά τη διάδοσή της.

[Ο κ. **Ελευθέριος Βέτσιος** είναι ιστορικός ερευνητής. Το παραπάνω κείμενο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Σκουφάς» (τ. 101 - Άρτα 2009), συνοδευόμενο ως παράρτημα από τα πρωτότυπα έγγραφα του υποπροξένου *Giuseppe Berra*, τα οποία εδώ παρελήφθησαν].

Υποσημειώσεις:

1) Γενικότερα για την πανώλη και την αντιμετώπισή της στο χώρο της Μέσης Ανατολής βλ. Michael W. Dols, *The Black Death in the Middle East*, Princeton, New Jersey 1977. Ειδικά για την Οθωμανική Αυτοκρατορία βλ. την εξαιρετικά σημαντική εργασία του D. Panzac, *La peste dans l' Empire Ottoman 1700-1850*, Leuven 1985. Δ. Ανωγιάτης-Pele - Β. Βαϊόπουλος, *F.C.H.L. Rouquieville - Η πανώλη τύπου Orientalis*, Αθήνα 2005. Για τον ελληνικό χώρο βλ. C. Bartsocas, «Two Fourteenth Century Greek Descriptions of the Black Death», *Journal of history of Medicine* 21, 1966, σσ. 394-401. Ν. Σιδέρης, «Άρρώστιες και άρρωστοι στη Λευκάδα τον 19ο αιώνα», *Τα Ιστορικά*, τ. 1 (Σεπτέμβριος 1983), σσ. 101-120. Α. Σταυρόπουλος, *Τα νοσοκομεία και η νοσηλευτική πολιτική της ελληνικής εθνότητας στην Κωνσταντινούπολη (1453-1838)*, Αθήνα 1984. Ο ίδιος «Οι τουρκοκρατούμενες και βενετοκρατούμενες περιοχές απέναντι στις επιδημίες», ανακοίνωση στο *Congres International, La Mediterranee dans le tempslong: Realites et representations Mentales*, Athenes 30-9/5-10, 1985. Ο ίδιος, «Η Επιδημιολογία της Θεσσαλονίκης κατά τον 18ο αιώνα», *Επιστημονικό Συμπόσιο στη μνήμη Ν. Σβορώνου, Αθήνα (30 και 31 Μαρτίου 1990)*, σσ. 11-45. Ο ίδιος, «Η γαλλική κοινότητα της Θεσσαλονίκης και τα νοσολογικά προβλήματα της πόλης κατά τον 18ο αιώνα», *Πρακτικά 18' Πανελληνίου Ιστορικού Συνεδρίου (Μάιος 1991)*, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 241-271. Κ. Κωστής, *Στον καιρό της πανώλης, Εικόνες από τις κοινωνίες της*

ελληνικής χερσονήσου 14ος-19ος αιώνας, Ηράκλειο 1995, σσ. 375-377. Κ. Κωνσταντινίδου, «Οι λοιμοί της πανώλης στα Ιόνια νησιά κατά την περίοδο 1645-1797», *Εώ και Εσπέρια*, τ. 3 (Αθήνα 1996-97), σσ. 274-275. Χ. Μαλτζέου, «Στοιχεία για την πανώλη του 1687/1688 στην Πελοπόννησο», *Η Εκστρατεία του Morosini και το «Regno Di Morea», Μονεμβασιώτικος Όμιλος - Γ' Συμπόσιο Ιστορίας και τέχνης 20-22 Ιουλίου 1990*, Αθήνα 1998, σσ. 165-180. Αθ. Κονδύλης, «Ο λοιμός (πανώλη) του Ναυπλίου (Ανοιξη 1538 - καλοκαίρι 1539) κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της πόλεως από τους Τούρκους (1537-1540)», *Πρακτικά του ΣΤ Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών* (Τρίπολις 24-29 Σεπτεμβρίου 2000), τ. 3, σσ. 209-222. Δ. Δημητρόπουλος, «Μαρτυρίες για τον πληθυσμό των νησιών του Αιγαίου, 15ος - αρχές 19ου αιώνα», *Τετράδια Εργασίας 27*, Αθήνα 2004, σσ. 105-111, 147-162. Μ. Αθανασιάδου, *Εμπορικές σχέσεις Θεσσαλονίκης-Βενετίας κατά τον 18ο αιώνα*, Κατερίνη 2006, σσ. 337-355. Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες περιγραφές επιδημίας πανώλης μπορούμε να βρούμε στο λεπτομερειακό ανά ημέρα, χρονικό της επιδημίας που έπληξε τον Πόρο στα 1837, όπως παρουσιάζεται από τον ιατρό Κάρολο Βίμπερ, *Ιστορική έκθεση της εν Πόρω πανώλους κατά τους μήνες Απριλίον, Μάιον και Ιούνιον του 1827 και των παρά της κυβερνήσεως ληφθέντων μέτρων*, Αθήνα 1837. Για την εξάπλωση επιδημιών στην Ήπειρο βλ. Ν. Αλιβέρτης, «Επιστολαί του Η. Rouqueville υποπροξένου της Γαλλίας εν Άρτη», *Σκουφάς*, τ. 1-2 (1955-62), σσ. 188-193, 284-254, 292-296, 342-344. Γ. Παπαγεωργίου, «Η επιδημία πανώλης στη Θεσσαλία, Ήπειρο και Αλβανία», *Ηπειρωτικά Χρονικά*, τ. 28 (Ιωάννινα 1986/87), σσ. 71-102. Κ. Βλάχος, «Η αλληλογραφία του γαλλικού υποπροξενείου της Άρτας (1815-1817), *Ηπειρωτικό Ημερολόγιο-Ιωάννινα 1988*, σσ. 404-408. Ι. Παναγιωτίδου, «Ήπειρος: Υγεία, Νοσηρότητα και περίθαλψη κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας», *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, τευχ. 9 (Θεσσαλονίκη 1997), σσ. 37-62. Ε. Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2007, σσ. 203-214. Ο ίδιος, «Στοιχεία για την επιδημία πανώλης στα Γιάννενα και στην Άρτα στα 1717-1719 (με βάση βενετικά αρχειακά έγγραφα)», *Σκουφάς*, τευχ. 100 (Άρτα 2007), σσ. 343-359.

2) Για τον υποπρόξενο της Βενετίας στη Άρτα G. Berra περισσότερα βλ. Ε. Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2007, σσ. 68-69.

3) Οι κυριότερες αρχές της Λευκάδας την περίοδο της ενετοκρατίας ήταν οι δυο ενετοί προβλεπτές, από τους οποίους ο ένας καλούνταν *Ανώτερος (ή Έκτακτος) προβλεπτής (ή Προνοητής)* (Proveditore Straordinario), που διοριζόταν από τη βενετική Σύγκλητο και ο άλλος *Τακτικός Προνοητής* (Proveditore Ordinario). Περισσότερα βλ. Κ. Μαχαίρας, *Η Λευκάς επί Ενετοκρατίας 1684-1797*, Αθήνα 1951, σσ. 47-48.

4) Για την Παργιορίτσα βλ. περισσότερα Γ. Τσούτσινος, *Αρτινά Ιστορικά Θέματα*, Άρτα 2001, σσ. 208-209.

5) Archivio di Stato di Venezia, Collezione Amedeo Svajer, Dal 43 al 45, Άρτα, 10 Αυγούστου 1737: «Corrono venti giorni, che il male non si fa sentire ne in Citta ne in fortezza».

6) Η ευλογία ήταν μία παιδική ασθένεια που έπληττε τις αναπαραγωγικές βάσεις του πληθυσμού προσβάλλοντας τις νέες κυρίως ηλικίες. Ποτέ όμως δεν απειλούσε την ύπαρξη αυτών των ιδίων των πληθυσμών, όπως μπορούσε να συμβεί με μία επιδημία πανώλης.

7) Βλ. Ε. Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2007.

*Μέλη της
Ισραηλινής
αποστολής του 1950
στη Σύρνα κατά
τον εκταφιασμό
των λειψάνων.
Όρθιος μπροστά
ο Θεόδωρος
Μεταξωτός.*

Ναυάγιο: Το επιβατηγό «Αθηνά» στη Σύρνα της Αστυπάλαιας το 1946 με 785 Εβραίους Μετανάστες

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Εβραϊκή οργάνωση Haganah ναυλώνει πλοία τα οποία μεταφέρουν Εβραίους (επιζώντες του Ολοκαυτώματος αλλά και άλλους), στην Παλαιστίνη για εποίκισμο με σκοπό την ίδρυση του Κράτους του Ισραήλ. Οι Βρετανοί, οι οποίοι έχουν την Εντολή της Παλαιστίνης αντιδρούν, γιατί ο εποίκισμός τους φέρνει δυσκολίες στον μεταπολεμικό χειρισμό της περιοχής. Οι Βρετανοί θεωρούν αυτή την μετακίνηση παράνομη και την αντιμετωπίζουν ως λαθρομετανάστευση. Σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο διεξάγεται ένας ακήρυχτος πόλεμος. Οι Εβραίοι με οποιοδήποτε μέσο (κυρίως δια θαλάσσης) προσπαθούν να φτάσουν στην Παλαιστίνη, ενώ οι Βρετανοί προσπαθούν να τους αποτρέψουν, κυρίως με το πολεμικό τους ναυτικό. Σε κάθε ταξίδι η Haganah δίνει ένα κωδικό όνομα στο πλοίο. [Βλ. το βιβλίο των Κ. Λάμψα – Ιακ. Σιμπή *Η ζωή απ' την αρχή* καθώς και στα *Χρονικά*, τ. 228 (Ιούλιος – Αύγουστος 2010)].

Ναυαγοί του «Αθηνά»

Η ναύλωση, η μετονομασία και η προετοιμασία της αποστολής του πλοίου «Αθηνά» έγινε στο λιμάνι του Πειραιά. Επικεφαλής της αποστολής ήταν το μέλος της Palyam, Gad Lesker και μέλη της ομάδας που συνόδευε την

αποστολή οι: Abraham Lichovsky, Zvi Taitel και David Baumgarten. Το πλοίο ξεκίνησε από το λιμάνι Bakar της τότε Γιουγκοσλαβίας, με 785 Εβραίους παράνομους μετανάστες. Το πλοίο, σύμφωνα με το σχέδιο της προκαθορισμένης πορείας του, επί δύο εβδομάδες ακολουθούσε παραπλανητικές διαδρομές, προκειμένου να μην εντοπισθεί από τους Βρετανούς. Όταν έφθασε στο Αιγαίο, επικρατούσε σφοδρή θαλασσοταραχή, αναγκάζοντας το πλοίο να ακολουθεί συνεχείς πορείες ανάμεσα στα νησιά προκειμένου να αποφύγει τους ισχυρούς ανέμους που καθιστούσαν το ταξίδι εξαιρετικά επίπονο για τους ανθρώπους και άκρως επικίνδυνο για το σκάφος, περιμένοντας να κοπάσει ο καιρός. Η έκθεση του σκάφους στην ανοιχτή θάλασσα με κατεύθυνση το Ισραήλ κρίθηκε απαγορευτική.

Στις 7 Δεκεμβρίου, το πλοίο καταφθάνει στη νησίδα Σύρνα ή Σειρήνα, του νησιωτικού συμπλέγματος της Αστυπάλαιας, όπου ήταν προγραμματισμένο να συναντήσει βάρκα που μετέφερε μέλη του πληρώματος (απόδειξη ότι η Σύρνα ήταν κομβικό σημείο στην μετακίνηση των παράνομων Μεταναστών). Ο καιρός όμως δεν επέτρεψε την πρόσβαση στο προκαθορισμένο σημείο και την συνάντηση. Ο πλοίαρχος όμως Γιάννης Σβορώνος, σύμφωνα με αναφορές, ύστερα από απαίτηση του επικεφαλής της αποστολής Gad Lesker (προφανώς ήταν

αναγκαία η παραλαβή των μελών που θα επέβαιναν στην βάρκα), αποφασίζει την προσέγγιση στο μεγάλο κόλπο της νησίδας, που όμως ήταν αφύλαχτος από τον άνεμο, και την αγκυροβολία σε αυτόν.

Κατά την διαδικασία της αγκυροβολίας, παρασυρόμενο από τους ισχυρούς ανέμους, το πλοίο χτυπά σε ύφαλο και αρχίζει εισροή νερού στα κατώτερα διαζώματα. Μόλις έγινε αντιληπτό το χτύπημα και η εισροή, οι επιβαίνοντες, σε κατάσταση πανικού, χρησιμοποιώντας σχοινιά, σεντόνια, κουβέρτες και ό,τι γενικά μπορούσε να είναι χρήσιμο, άρχισαν να πηδούν στα βράχια για να σωθούν. Κατά την προσπάθειά τους να βγουν στην στεριά πνίγηκαν 8 μετανάστες οι: Yosef Greenberg, 14 ετών, Peppy Weisberg, 16 ετών, Tsili Yankowitz, 22 ετών, Nachum David Futterman, 28 ετών, Dora Katz, 28 ετών, Shelly (αγνώστου επιθέτου), 14 ετών, Etti (αγνώστου επιθέτου), ετών, μετανάστης αγνώστων στοιχείων.

Αυτοί θάφτηκαν στη Σύρνα την ίδια ημέρα. Τα οστά τους εκτάφηκαν από Ισραηλινή αποστολή το 1950 και μεταφέρθηκαν στο κοιμητήριο της Χάιφας του Ισραήλ, όπου και βρίσκονται σήμερα ενταφιασμένα.

Οι υπόλοιποι ναυαγοί πέρασαν το πρώτο βράδυ εκτεθειμένοι στους ανέμους και στο κρύο, βρεγμένοι, στην ύπαιθρο της Σύρνας. Με τη βοήθεια του ασυρμάτου, που κατάφερε να σώσει από το πλοίο, ο Abraham Lichavsky ειδοποιεί την Βρετανική Αεροπορία για το ναυάγιο και ταυτόχρονα δίνει αναφορά της κατάστασης στο HAMOSAD FOR ALIYAD BET, που ήταν από εβραϊκής πλευράς υπεύθυνο για την αποστολή.

Στη Σύρνα το 1946, υπήρχαν 8 κάτοικοι. Ο αποκαλούμενος «Βασιλιάς της Σύρνας» Θεόδωρος Μεταξωτός, η γυναίκα του και τα παντρεμένα παιδιά τους. Επίσης υπήρχαν 2 πηγάδια με νερό, τα οποία ο «Βασιλιάς» επέτρεψε να χρησιμοποιήσουν οι ναυαγοί, προσφέροντας ταυτόχρονα τη μέγιστη δυνατή βοήθεια στον απόλυτα δυσ-

Το πρόχειρο μνημείο που έστησαν στη Σύρνα το 1950 τα μέλη της Ισραηλινής Αποστολής.

νάλογο αριθμό ναυαγών.

Ναυαγοί του «Αθηνά» πάνω στο Providence

Αμέσως με την εκπομπή του S.O.S. από το «Αθηνά», ξεκινάει η επιχείρηση παραλαβής των ναυαγών. Η R.A.F έριξε με αεροπλάνα τρόφιμα για τους ναυαγούς, μέχρι να αρχίσει η επιχείρηση μεταφοράς τους. Μεταξύ αυτών ήταν και αυγά σε σκόνη, με αποτέλεσμα να γίνει το νησί κίτρινο. Σε μικρό χρονικό διάστημα φθάνουν στη Σύρνα τα Ελληνικά Αντιτορπιλικά «Θεμιστοκλής» και «Αιγαίον»

καθώς και το Βρετανικό Αντιτορπιλικό «Chevron». Επίσης διατάσσεται να σπεύσει στην περιοχή το Βρετανικό Ναρκαλιευτικό «Providence», το οποίο βρίσκεται στο λιμάνι της Haifa για να βοηθήσει τα υπόλοιπα πλοία στην επιχείρηση. Στο αντιτορπιλικό «Θεμιστοκλής» επιβιβάζονται 11 μέλη του πληρώματος του «Αθηνά» και 21 ναυαγοί, οι οποίοι μεταφέρονται στη Ρόδο. Το «Providence» φθάνει στη Σύρνα το μεσημέρι της 10ης Δεκεμβρίου και αρχίζει η δύσκολη επιχείρηση της μεταφοράς των ναυαγών πάνω στα πλοία. Τα ξημερώματα της 11ης Δεκεμβρίου το «Providence» φθάνει στη Σούδα της Κρήτης με 256 ναυαγούς, οι 17 από τους οποίους ήταν άρρωστοι. Οι υπόλοιποι μεταφέρθηκαν με τα αντιτορπιλικά στην Κύπρο, στο στρατόπεδο προσφύγων στο Καραολό. Χαρακτηριστικό της προσπάθειας που κατέβαλαν οι μετανάστες προκειμένου να φτάσουν στην Παλαιστίνη, με σκοπό να ιδρύσουν το Κράτος του Ισραήλ, ήταν το γεγονός ότι το πλήρωμα των αντιτορπιλικών, προκειμένου να βγάλει τους ναυαγούς – μετανάστες από τους χώρους ενδιάθεσης και να τους μεταφέρει στο στρατόπεδο συγκέντρωσης, αναγκάστηκε να κάνει χρήση καπνογόνων.

[Τα στοιχεία και οι φωτογραφίες προέρχονται από την έρευνα του δότη – ιστορικού ερευνητή ναυαγίων Δημήτρη Γκαλόν και μελών του Shipfriends forum, το 2007. –Η ανακοίνωση είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα <http://astypalaia.wordpress.com>].

Εβραϊκά Μνημεία στη Βόρεια Ελλάδα

Εβραϊκή Συναγωγή του Διδυμοτείχου

Η Εβραϊκή Κοινότητα του Διδυμοτείχου διαδραμάτισε σημαντικότατο ρόλο στην ιστορία της πόλης της Οθωμανοκρατίας, αλλά και μετά την απελευθέρωση του 1920, μέχρι το Ολοκαύτωμα από τους Ναζί. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο πληθυσμός της κοι-

νότητας είχε φθάσει τα 1.000 άτομα εγγεγραμμένα στο τοπικό Δημοτολόγιο κατά το 1932.

Η Συναγωγή ήταν ένα εντυπωσιακό κτίριο σε ρυθμό «σεφαραδικό», σχεδόν τετράγωνο σε κάτοψη, με κεντρικό ψευδοθόλο, που αργότερα καθαιρέθηκε και εδραζόταν επί τεσσάρων κίωνων συνδεόμενων με ισάριθμα τόξα, στοιχεία με επένδυ-

ση από ξύλο και γύψο. Στο κέντρο υπήρχε το ιερό βήμα, ενώ η ιερή κιβωτός, η «eha», καταλάμβανε θέση στο μέσο του ανατολικού τοίχου. Στο δυτικό τμήμα υπερώων χρησίμευε ως γυναικωνίτης, ενώ βορείως του λατρευτικού χώρου υπήρχε ευρύχωρη αίθουσα για τις εκδηλώσεις της Κοινότητας.

Η Συναγωγή επισκευάστηκε για τελευταία φορά στα 1924, ενώ μεταπολεμικά γνώρισε διάφορες χρήσεις, από τα Κατηχητικά της Μητρόπολης, τις Ελληνίδες Οδηγούς και τον Ερυθρό Σταυρό μέχρι την καθαιρέσή της στα 1985. Στις αρχές της τρίτης χιλιετίας ο Δήμος ανέδειξε την ιερότητα του χώρου, όταν καθάρισε, συντήρησε και διαμόρφωσε τα ερείπια, περιέφραξε το χώρο και τοποθέτησε επιβλητικό γλυπτό μνημείο από γρανίτη, αφιερωμένο στο Ολοκαύτωμα των Εβραίων του Διδυμοτείχου.

[Από το βιβλίο του Αθ. Γουρίδη, Τα θρησκευτικά μνημεία της Ιεράς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου, Ορεστιάδας, Σουφλίου, έκδοση της Μητροπόλεως. Περί της Ισραηλιτικής Κοινότητας Διδυμοτείχου έχει δημοσιευθεί άρθρο στο τ. 205 (Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2006) του περιοδικού μας].

Μνημεία στην Ξάνθη

Στο βιβλίο **Θρησκευτικά Μνημεία στο Νομό Ξάνθης**, που εξέδωσε η Ιερά Μητρόπολις Ξάνθης και Περιθεωρίου

και η Μουφτεία Ξάνθης, το 2005, με την επιστημονική επιμέλεια του Γεωργίου Χρ. Τσιγαρά δημοσιεύονται οι παρακάτω φωτογραφίες που αναφέρονται στην Εβραϊκή Συναγωγή και στο Εβραϊκό Σχολείο και Λέσχη που υπήρχαν στην Ξάνθη.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας για τους Εβραίους της Ελλάδος

Κατά την πρόσφατη (Ιούλιος 2011) επίσκεψή του στο Ισραήλ ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κάρολος Παπούλιας αναφερόμενος στην ελληνική εβραϊκή κοινότητα τη χαρακτήρισε ως «ανθούσα», με τους Έλληνες Εβραίους συμπολίτες να κρατούν στα χέρια τους το εμπόριο και να διαπρέπουν σε πολλούς τομείς. Με ικανοποίηση αναφέρθηκε

στο περιοδικό του Κ.Ι.Σ.Ε. («Χρονικά»), για το οποίο χαρακτηριστικά είπε: «Είναι πολύ καλό, το παίρνω στο σπίτι, το διαβάζω, έχει πολλά και ενδιαφέροντα ιστορικά στοιχεία».

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας συγκινήθηκε ιδιαίτερα όταν αναφέρθηκε στους παλαιούς συμπολίτες του Εβραίους των Ιωαννίνων και στο χαμό τους κατά το Ολοκαύτωμα.

*(Από ρεπορτάζ της κας **Angela Maria Arbelaez** για την επίσημη επίσκεψη του Προέδρου της Δημοκρατίας στο Ισραήλ που αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών www.athjcom.gr).*

Επιστολές

Έλληνες και Εβραίοι

* Ο κ. **Δημ. Μαυραειδόπουλος** δημοσίευσε στην «Καθημερινή» (28.12.2010) την παρακάτω επιστολή η οποία θίγει ιστορικά, θρησκευτικά και κοινωνικά θέματα.

«Μια διαμάχη που κρατάει 2.500 χρόνια μεταξύ Ελλήνων και Εβραίων δεν άφορα φυλετικές διαφορές πάρα ανάγεται καθαρά σε τρόπο σκέψης των δύο λαών. Η άνυδρος γη του Ισραήλ θα γεννήσει έναν σκληρό δογματικό θεό, τον Γιαχβέ, σημαίνοντες προφήτες και νόμους που θα είναι χαραγμένοι πάνω σε πέτρα και ουαί όποιος τις παραβιάσει. Οι Έλληνες που κατοικούν το καταγάλανο αρχιπέλαγος και μια φιλόξενη φύση πλούσια και με εναλλακτική χλωρίδα θα γεννήσουν ποίηση, φιλοσοφία, δημοκρατία και ανθρώπινους θεούς και οι νόμοι της θα γράφονται σε άμμο. Στην ελληνιστική εποχή (3ος αι. π.Χ.) ο εβραϊκός λαός θα εξελληνιστεί με τα ελληνικά γράμματα, θα κυριαρχούν τα ελληνικά ονόματα στα εβραϊόπουλα προς αγανάκτηση του ιερατείου. Ήταν η ίδια εποχή που οι Μακκαβαίοι φοβούμενοι τον αφανισμό του εβραϊκού λα-

ού θα εξαπολύσουν φραστικό πόλεμο κατά των Ελλήνων και αυτά θα καταγραφούν με τη σειρά τους στην Παλαιά Διαθήκη, που είναι η ιστορία των Εβραίων και παραμένουν έως σήμερα. Τα κείμενα αυτά τα συντηρεί και τα μνημονεύει στο εκκλησίασμα της η Ορθόδοξη Εκκλησία για 20 αιώνες. Αυτό αποτελεί πράξη ανθελληνική και αντιχριστιανική, αφού δεν διέπεται από κανένα πνεύμα παρά μόνο αναμοχλεύει μίσος στη θέση της χριστιανικής αγάπης μεταξύ των δύο λαών.

Εμείς οι Έλληνες και οι Εβραίοι έχουμε πολλά κοινά. Ένας από τους τρεις λόφους του δυτικού πολιτισμού, μαζί με την Αθήνα και τη Ρώμη, είναι και η Ιερουσαλήμ. Απώλεσαμε και οι δύο το κράτος μας για 20 αιώνες. Δεν απωλεστήκαμε χάριν του ιερατείου. Τις αρχές της Φιλικής Εταιρείας αντέγραψε το Συμβούλιο του Σιωνισμού για την πα-

λιγγενεσία του Ισραήλ. Αδούλωτη η ψυχή των Εβραίων θα επαναστατήσουν κατά των πανίσχυρων Ρωμαίων με τίμημα να διασκορπιστούν στα πέρατα του κόσμου το 70 μ.Χ. Όταν θα εδραιωθεί το χριστιανικό δόγμα, οι Εβραίοι θα διατηρήσουν το δόγμα της Παλαιάς Διαθήκης, θα αναγκαστούν να ζήσουν σε γκέτο, θα κατηγορηθούν από τους χριστιανούς ως προδότες και θεοκτόνοι και θα υποστούν πολλά πογκρόμ, με αποκορύφωμα αυτό του '40-'45. Εμείς οι Έλληνες δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στη νεότερη Ιστορία Εβραίοι της διανοήσης έχουν υπερασπιστεί κατά καιρούς τα ελληνικά γράμματα και την ελληνικότητα.

Στη δική μας διχόνοια οι Εβραίοι λειτουργούν με αλληλεγγύη εν τη ενώσει, η δε φιλαργυρία είναι απόρροια της ίδιας τους της επιβίωσης ανά τους αιώνες. Στη σημερινή παντοδυναμία των Εβραίων, ας γνωρίζουν ότι τόσο η δική μας ιστορία όσο και η δική τους διδάσκουν ότι η ύβρις και η έπαρση τιμωρούνται από άγραφους και αόρατους νόμους».

Βιβλίο

ΗΛΙΑ ΣΑΜΠΕΤΑΪ
(RABBINOY):

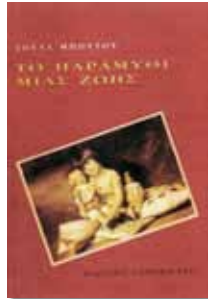
Ιουδαϊσμός,

Το πιστεύω - Οι πηγές

(Λάρισα, 2011)

Πρόκειται για μελέτημα το οποίο πραγματικά έλειπε από τον Ελληνικό Εβραϊσμό δεδομένου ότι αποτελεί ουσιαστική συμβολή στην κατανόηση της Ιουδαϊκής θρησκείας από κάθε πιστό, όπως επίσης από τους μελετητές - ερευνητές. Σε λόγο περιεκτικό και κατανοητό περιέχει την εξήγηση των νοημάτων και των αρχών του Ιουδαϊσμού, ανάλυση των θρησκευτικών θεσμών, κειμένων, εορτών καθώς και της ιστορίας του εβραϊκού λαού. Όλα αυτά είναι βασισμένα στα επίσημα θρησκευτικά έργα (Πεντάτευχος, Προφήτες, Αγιόγραφα, Απόκρυφα, Ταλμούδ κ.ά.) με ιδιαίτερη κατάταξη κάθε θέματος και γλώσσα προσιτή. Είναι ένα βιβλίο που πρέπει να βρίσκεται σε κάθε εβραϊκή οικογένεια, όπως επίσης και στην βιβλιοθήκη κάθε ερευνητή θεολογι-

κών θεμάτων. Το βιβλίο διατίθεται από το Γραφείο της Ι. Κ. Λάρισας (τηλ. 2410 532965).

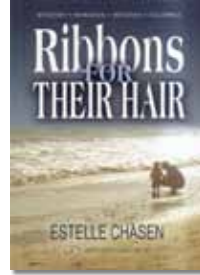

ΤΟΥΛΑΣ ΜΠΟΥΤΟΥ:

*Το Παραμύθι
μιας ζωής*

(Εκδόσεις Γαβριηλίδη, Αθήνα 2010)

Πρόκειται για αυτοβιογραφία που αναφέρεται στην επαγγελματική όσο και στην οικογενειακή ζωή της συγγραφέως. Παρουσιάζεται το χρονικό της παρουσίας της σαν μιας από τους πρώτους ιατρούς - αναισθησιολόγους στην Ελλάδα (στην πρώτη πεντάδα στην αφετηρία αυτής της ειδικότητας, στον Πειραιά η πρώτη γυναίκα αναισθησιολόγος). Παράλληλα αναφέρονται βιώματα της ζωής που δικαιολογούν τον τίτλο του βιβλίου «Παραμύθι» με τις πολύ σημαντικές και ωραίες ώρες του αλλά και τις τραγικές στιγμές, οι οποίες συσχετίζονται με γενικότερα γεγονότα της αντίστοιχης εποχής. Πρόλογος Διονύση Κ. Μαγκλιβέρα.

ESTELLE CHASEN:

*Ribbons for
their Hair*

(Gefen Publishing House,
Jerusalem 2010)

Μυθιστόρημα του οποίου η δράση διαδραματίζεται στη σύγχρονη εποχή στο Ισραήλ καθώς και στην Ελλάδα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η συγγραφέας έχει μελετήσει τόσο τη σημερινή ελληνική πραγματικότητα, όσο και την τραγωδία των Ελλήνων Εβραίων κατά το Ολοκαύτωμα.

ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΥ
ΙΝΤΖΕΜΠΕΛΗ:

Άρτα 1881-1941

(Παρασκήνιο, Αθήνα 2010)

Ο γνωστός συγγραφέας - ιστορικός ερευνητής Ελπ. Ιντζέμπελης εξέδωσε ένα πολύ ενδιαφέρον Λεύκωμα για την Άρτα κατά την αναφε-

ρόμενη χρονική περίοδο. Στο Λεύκωμα περιλαμβάνονται στοιχεία για την εκεί Ισραηλιτική Κοινότητα, που δεν υπάρχει μετά το Ολοκαύτωμα. Το δημοσίευμα προέρχεται από άρθρο της Σοφ. Μπισκανάκη που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό μας (τ. 187, Σεπτ. - Οκτ. 2003).

Ιστορικό μελέτημα αναφερόμενο στην εκεί Ισραηλιτική Κοινότητα δημοσιεύεται σε άλλη σελίδα του παρόντος τεύχους.

ΔΙΟΝΥΣΗ Ν.

ΜΟΥΣΜΟΥΤΗ:

Ούγκο Φόσκολο

*Ιστορικά και βιογραφικά
παραλειπόμενα*

(Τρίμορφο, Ζάκυνθος 2010)

Ο εξαντλητικός ιστοριοδίφης και προσεκτικός μελετητής Διον. Μουσμouτης, διευθυντής του περιοδικού «Ιστορία», παραθέτει με επιστημονική ευσυνειδησία νέα στοιχεία για την πολυτάραχη ζωή του Ούγκο Φόσκολο, ο οποίος αναγνωρίστηκε μετά το θάνατό του και διεκδικήθηκε από την Αγγλία, την Ιταλία και την Ελλάδα (Ζάκυνθος).

“CHRONIKA”

Edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece

36, Voulis str., 105 57 Athens, Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852

e-mail: hhkis@ath.forthnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of Contents of Issue 233, vol. 34 • July - September 2011

- ✓ David Saltiel, President of the Central Board of Jewish Communities in Greece, writes a leading **article on anti-Semites and anti-Zionists** who perpetuate centuries-old hatred and slogans, demonstrating that there is absolutely no rational basis in religious prejudice.
- ✓ The issue publishes a summary of the article by judge Hadassa Ben Itto entitled *The Jewish conspiracy: A strategic Weapon to demonize Jews and delegitimize Israel* which refers to the history behind the **Protocols of The Elders of Zion**. The study shows that it is a political fabrication targeting the Jewish nation and is regarded as the ‘lie of the century’.
- ✓ Christophoros Matiatos writes an article on the history of the **Jewish Community of Corfu**, whose existence was documented as early as the 14th century.
- ✓ Eminent theologian and teacher Ioannis Sagriotis makes a detailed study of **the beginnings, development and heights reached in Hebrew poetry** from the age before Moses, the age of Moses and mournful and joyful songs down to David, whom he refers to as a most excellent poet and musician.
- ✓ **Jewish Banks in Greece** is the title of a study that looks at banking organisations in Thessaloniki and Trikala (region of Thessaly) in the late 19th century and early 20th century. Evangelos Hekimoglou, Rafael Frezis and Maroula Kliafa all contributed to the study.
- ✓ The **plague that broke out in Arta**, a part of Ipirus, in 1737 claimed victims among the Jewish population, writes Eleftherios Vetsios in an article based on reports by the Italian Vice-Consul of the area at that time.
- ✓ **A ship** chartered by the Haganah Jewish organisation in 1946 to take 785 Jews to Palestine, **sank near the Astypalaia islands** and eight of the emigrants on board drowned. In 1950 their bones were taken to Israel by members of the Israeli Mission and buried in Haifa cemetery.
- ✓ Information is given about **Jewish monuments** in Didimoticho and Xanthi, in Thrace. The Holocaust left both these cities bereft of their Jewish Communities.
- ✓ During his recent **State visit to Israel** in July 2011, President of the Hellenic Republic Karolos Papoulias spoke about the contribution of Greek Jews to the development of Greece and praised our **Chronika** magazine for the historical information it provides.
- ✓ A letter from Mr Dimitris Mavraeidopoulos refers to things that the **Greek nation and Jewry have had in common** since antiquity.
- ✓ The issue closes with book reviews.

Translated from Greek by: Kay-Elvina Sutton

Cover illustration: *Noah's Ark on Mount Ararat: A 1570 work by artist Simon de Myle, who lived in present-day Holland. The history of art has no reference to any other works by this artist.*

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. Δαυίδ Σαλιτέλ • ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γραφείο Δημοσίων Σχέσεων

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ: Βουλής 36 • 105 57 Αθήνα Τηλ. 210 - 32.44.315-8

E-mail: hhkis@ath.forthnet.gr • Internet site: <http://www.kis.gr> • Κωδικός εντύπου: 3502

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Μιχάλης Κύρκος, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 210 - 72 18 421

Τα ευνοπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συγγραφέων τους.

Διανέμεται δωρεάν

